

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Lucae Opalenii. Marsalci Curiae Regni Poloniae. Seu
(Anagrammaticae.) Pauli Naeoceli De Officiis Libri Tres**

Opaliński, Łukasz

Amsterdami, 1668

Caput I. [...] id est, De Notitia Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46825](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46825)

thodo, & novâ, & brevi, explicem: ad gloriam ejus. Illustra ergo mentem meam, ô lux vera: ut aliquid te dignum, & videam ipse, & aliis aperiâ.

Sed ne longiori Præfatione te morer; prout soleo, ordior à definitione. *Pietas, est Officium, quod genus humanum tenetur* *Definitur præstare Deo.* Id autem in tribus consistit. *Pietas.* Primum: Deum, quâ potest, & debet *Et divi-* *nosse.* Deinde: eundem certo & congru- *nitur.* *enti cultu venerari.* Postremò: eum solum *amare.* Hæc tria explicanda mihi deinceps; totidem Capitibus propono.

C A P U T I.

Περὶ θεογνωσίας id est, De Notitia Dei.

Latè patet Dei. notitia.

Sed ad officii modum redigitur.

Theologis.

Est homini necessaria.

A Deo quidem latè patet, hæc de Notitia Dei, dissertatio; ut vel totam Theologiæ scientiam, posset occupare: sed cum non tam Contemplatio, quàm actio, ad Officia Pietatis, de quibus hîc agemus, pertineat; ideò relicta τοῖς θεολογούμεοις plena tanti argumenti tractatione; quæ ex usu, de illo scire sit, in compendium redigam.

Est verò notitia hæc prorsus generi humano necessaria: est animorum salus, fidei mutux præcipuum vinculum, lex vitæ, & quid in illa agendum, vitandumquè sit, suprema regula. Cuncta enim hæc con-

constare non possunt, & perturbatio officiorum sequeretur, Dei ignoratione. *Ut vitam ejus temperet.* Quando profani etiam Poëtæ dicto, primæ scelerum causæ mortalibus ægris, Naturam, nescire Deum. Mens etenim humana, nisi arbitrum sui agnosceret, facile prava intra se foret: & affectu, ac voluntate laboretur: invalido ab externo motu auxilio, cui actus interni non subsunt. *Noscendus itaque Deus est, non quòd curiosè nimis inquiramus scrutemurquè; sed ut admirationem cum æstimatione, venerationem cum timore, amorem denique cum fiducia, in nobis erga eum concitemus.*

Hoc itaque fine, dicam hoc Capite tria. *Trifariam declaranda,* Nempe, de *Natura Divina ut in se est:* dein de: *ut erga nos est:* Postremò: *ut à nobis nosci vult.* idquè totum ex constituto religionis dogmate, & Ecclesiæ sensu.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Natura Dei, & quid in se sit; ubi novo modo, ac ratione, dogma Trinitatis accuratè explicatur.

DEum esse demonstravi in Prolegomenis, in ipso enim Scripti initio, id velut fundamentum poni oportuit; quo structura libri surgere posset. Nunc qualis sit, quâ possum, explicabo: *Deum esse, dictum supra est. Nunc qualis sit* Quâ possum, inquam

dicendum.

quam ; plenè enim Naturam ejus adsequi , non est virium humanarum : ut infra , parte Capitis altera , cùm de gloriæ donis agam ; demonstrabo.

Sed est etiam cognitio , & comprehensio quædam , ut id , quod certa ratiocinatione agnoveris , ita esse ; id fatearis , quoscitur , nemodo ita fit , comprehendi non posse. *sciendo.* Hoc genus cognitionis Dei nobis convenit maximè : hoc est ; *non capiendo eum , capere.*

Et quid non sit dicendo. Itaque magis convenit de illo dicere , quid non sit , quàm , quid sit . ut ; non esse multiplicem essentiã : partibus : compositione : numero : sed omnino , & undique unum simplicem. *Non est multiplex sed unus.* Essè enim , inquit D. Augustinus : nihil aliud est , quàm unum esse . Et in quantum quid unitatem assequitur ; in tantum est . *esse.* Unde simplicia , ideo magis sunt ; quia una sunt : quæ autem composita ; concordia partium , imitantur unitatem : & in tantum probatur . sunt ; in quantum , eam assequuntur : & *Etiam exemplis.* nisi eam haberent ; non essent . Quæ enim constant partibus ; sunt unum , in suo toto : quæ ex accidentibus ; unum subjecto : quæ plura numero ; sunt una Specie : quæ specie varia : genere uniuntur : & demum productione multa ; unum sunt principio . Sequitur itaque : ut idem sit esse , quod unum esse . Deus verò ; cum sit *αὐτὸ τὸ ὄν* , & ejusmodi esse ; *Ens à se.* ut nisi illud esset , ideo longè perfectiori quadam

quadam ratione, & *παυτελῶς* unum sit; Omni-
neceffe est. & id est illi esse, quod unum modè,
esse.

Unum, inquam, non modò simpli- ^{Est nu-}
citate, sed etiam numero. Nam *si plures* ^{mero.}
essent Dii, essent differentes: atquè adeo om-
nes imperfecti: nam in eâ notâ, in quâ differ- ^{Alioquò}
rent, ab invicem; deficerent. ^{imperf-}
^{ctus.}

Imperfectum autem Deum, nemo di-
xerit. *cùm absurdum sit, eum qui est à se,* ^{Summ}
non perfectum omni ex parte esse. ^{autem}
Aut enim sibi dare, quod summum, perfectissi- ^{perfe-}
 mumquè est, non potest; aut nescit; aut ^{ctum esse}
non vult. Non primum; quia qui à se esse ^{demon-}
potest, omnia potest: Non alterum; nam ^{stratur.}
qui se plenè scit, scit etiam quod sibi optimum ^{* vel po-}
sit: non demum tertium; quis enim, cùm ^{tius Ha-}
summè potest, & novit, non quod perfectum ^{bere.}
est, voluerit: prehenderitquè? Est ergo
Unus, perfectusquè Deus.

Sed iterum oritur maxima difficultas ^{Si solus}
Nempe; quòd dum unus duntaxat Deus ^{est Deus,}
est, *si solus est, non est bonus: seu potiùs,* ^{non est}
non est bonum. Boni enim maxima, inti- ^{Bonum.}
maquè proprietas est, communicatio: foli-
tudo autem, communicationem impe- ^{Quia novè}
dit: aut potiùs tollit. Tollit ergo & Boni ^{se plenè}
Naturam. Ergo τὸ ἐν summum, si solum ^{commu-}
est, non est bonum. *At quomodo, cùm ab* ^{nicat.}
illo cuncta, quæ bona sunt; non ipsum ma- ^{Ens,}
gis tale?

Quod-

Creaturis enim imperfectè. Quod si dicas; explevisse Naturam suam, cum se impertivit Creaturis: falsum est. Non potest enim finitâ, & circumscriptâ communi-
communicatione, bonum infixitum expleri.

Nec beatus est sine consortio felicitatis. Deinde: non est perfectè beatus Deus, si solus est. ἀφίλῳ enim esset, & careret con-
*sortio, ac Communicatione sibi adæqua-
 ta: in quâ suavitas, ac fruitio beatæ vitæ sita
 est: dum nempe bonum, se alterum habet,
 Amoris cum quo ex æquo se commutat, frui-
 expers. turquè.*

Nec summè simplex. Tertiò: si solus Deus est; summè efficax, (ideoquè summè simplex) non est. Quod
*sic deduco. Quò magis quidpiam sim-
 plex, magis efficax est: ut inter elementa
 ignis. Efficacitas verò in Natura Creatâ,
 maxima est in eo; ut id quod efficit, sibi
 quam maximè par, & simile efficiat: ma-
 jus enim se efficere non potest: nam ope-
 ratio, non excedit essentiam. Natura au-
 tem increata, ut sit summè simplex, & sum-
 mè efficax; necesse est profectò, ut non modò
 producat simile producat; (par enim alioqui esset vi-
 ribus creatis:) sed prorsus alterum idem: tum
 enim demum efficacissimum simplex cum pro-
 ducit alterum: atque ita solum non est.*

Et summè efficax.

Unum, Verum, Bonum. Quartò: cum ostensum supra sit; quod esse; nihil sit aliud, quam unum esse; con-
*sequitur, ut id quod est, unum sit. At-
 què ideo, propriè unum est, quod est: sed
 quia verum etiam est, quod est; Falsum enim
 non*

non est.) & denique, *Bonum etiam est, quod est: nam malum non est: ideo Unum, Verum, Bonum est: quod est.* Cùm autem esse, fit, *Tria hæc Unum esse: ideo tria hæc, habent, unum esse: & quamvis distincta sunt, coëssentialia tamen sunt.* Porro *Unum; est Pater, id est Principium, Verum; est Filius: imago Patris; eum & vivè repræsentans. Bonum denique; est Spiritus Sanctus: necens amore ac fruitione, commune ac confors trium esse.*

Quintò: *Deum ab æternitate totà, nunquam sine actione fuisse; nec torpidam similemquè sopori vitam egisse; manifestum est: summa enim, æternaquè mens, quæ sola per se vivit vigetquè, quomodo potuit esse, actionis aliquando expers? cùm ne nostra quidem, illà careat unquam.* *Actio verò ejus intima, propriaque, quia interna est; ideo contemplatio est.* Quid autem contemplatur? *non aliquid seipso majus perfectiusque; nihil enim ipso majus, aut perfectius est.* *Non etiam tantum aliquid se inferius; nam sola contemplatio ejusmodi, non esset ipso digna; nec ejus menti par: nec sufficiens, ut ei per omnem æternitatem immoraretur: sequè eâ oblectaret.* *Necesse ergo est, ut sui ipsius contemplationem semper habuerit.* *Hæc verò sui ipsius Contemplatio perfecta consummataque ut sit; necesse est, ut Deo repræsentet totam ejus substantiam.* *Quod autem*

Tria hæc habent Unum Esse.

Suntque Pater, & Filius, & Spir. S.

Nunquam Dans sine actione.

Actio ejus contemplatio.

Contemplari se majus nequit.

Nec tantum se minus.

Se ergo contempla-

tem

Et totam suam essentiam representatur; cernitur; aspiciturque; id sentiam. oppositum sit, necesse est. Et quod oppositum

Quam est, alterum est. Est ergo Deo semper oppositam ta, vivens, subsistensque sui ipsius Cognitio: sibi. seu imago: atque adeo, Persona (a) altera, co-

a Filius. eterna, & consubstantialis. Ab utraque Ideoque verò hac, manat, seu procedit, & tertia: se alterum habet. nempe Spiritus Sanctus: nam, ut sine contemplatione, & cognitione sui, esse Deus non potest; ita hæc cognitio, amorem sui & fructio-

Hinc procedit Amor. nem producat; necesse est. Qui Amor consubstantialis itidem, & æquè æternus, & subsistens, atque extans semper: & omnino, Persona est.

Sub tertia Persona Sed dum sic, in Dei natura, solitudo vitatur; cavendum maximè est: ne pluralitas, & ex illa diversitas, accersatur. Hæc Deus est unus, & non solus. enim utraque, & Unitatem tollit: & dis-

Quia in una essentia tres Persona. jungit: separatque: unde à perfectissima natura Dei, hoc incommodum oportet amoliri: & statuere; ut Deus, & unum sit, & non solus. Itemque, ut, dum est non solus; non sit diversus. Quod aliter non potest

consistere; quàm dogmate Christiano: quo est Essentiâ unum idemque; & Personis trinus: Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: nam hi tres, unum sunt.

Est inquam Trinus, & Unum: tum enim optimè sua ipsi constat Natura. nam Essentiâ, ejusque attributis, unum idemque est: (una nempe tribus & cõessentialis

alis Potentia, Sapientia, Bonitas: una eadem-
 què numero, compos unius Essentiæ,
 Deitas: ideoquè nulla prorsus in illis di-
 versitas.) Solus autem non est, quia ipsum-
 met Bonum est: se infinitè sibi communicans:
 Perfectum quoque beatumque est, unitissimi
 consortii dulcedine: quâ gaudet Deus, verè & Pater
 propriè alter, & alter, ipse. Summè simplex, ^{gignit}
 quia summè efficax est, dum generat ac produ- ^{Filium.}
 cit, non modo sibi simile; sed $\epsilon\sigma\omega\delta\omega\varsigma$ idem se- ^{Substan-}
 cum. Nempe in mira emanatione illâ, Dei- ^{tivè.}
 tati interna, nequè illius Unam Entitatem ^{producit}
 egressâ, ab æterno Pater, visione sui, gignit ^{Spirirum}
 Filium, & uterquè ex sui boni agnitione pro- ^{Sanctum.}
 ducit Amorem: id est, unum eundemque
 Entitate secum, Spiritum.

Quis autem comprehendat, aut effe- ^{Mira}
 rat; quæ dulcedo fit, istius fruitionis, quâ ^{hinc Di-}
 una Divinitas, in tota æternitate, se novit, ^{vinitatis}
 atque amat, & in pari & æquali commu- ^{felicitas.}
 nione, se sibi indulget, se mutuò oble-
 ctat, bono contenta suo, ideoquè læta,
 gaudens, & beata semper.

Esse itaque in Trinitate Personarum, unum
 naturâ Deum, & ratiocinatione iam dicta ^{Modus}
 colligimus: & quod majus est, remquè ^{hujus ar-}
 continet, ac conficit, fide Catholicâ do- ^{cani ac-}
 cemur. Sed, quoniam id quod asseritur ^{curatius}
 esse, cupimus etiam scire, quomodo sit; ^{& novè}
 ideo ad muniendum hunc locum, qui ^{deducitur}
 profectò est Christianæ professionis, seu
 Reli-

Religionis unicum fundamentum ; ex istâ ipsâ sciendi naturâ, sumpto principio: ibimus in amorem : ducemusque aliquam velut umbram Sanctissimæ Triadis. Id verò ex eruditâ lucubratione Patris Laurentii Pikarscii, è Societate IESU, eximii Theologi: quam mihi in suo dedit manuscripto : & quam ex ejus permisso, opportunè hîc (sed compendio) inseram : & explanabo.

Scientia directa scit. *Scientia*, (inquit ille ;) creata, naturæ rationalis, ut sit exacta seu vera ; duplex omnino esse deberet. Prima ; quâ scimus aliquid : vocaturquè *Directa*. Altera ; quâ, id quod scimus, nos scire agnoscimus: quæ *Reflexa* dicitur. Hanc utramquè, & se consequi, & ad se mutuò referri, omnino est fatendum. *Nemo enim scit, nisi sciat se scire, id quod scit* : exinde verò necessaria consequutio cernitur. Deinde, *si scit ; scit se scire ; & si scit se scire ; scit etiam*. Unde evidenter mutua Relatio patet : ideoquè, ambæ istæ scientiæ, & se consequentur : & relativæ mutuò erunt. Quo concessio : amplius sequentur ista.

Sunt inter se æquales & pares. Primum : utramque hanc scientiam, necessariò similem, & æqualem omnino, inter se, esse: *Quod enim, & quantum, quisque scit ; id, & tantundem, scit se scire*. Non aliud ; quia aberraret. Non plus minusve ; quia revera nesciret. Similis ergo
necef.

necessariò, & par per omnia, esse debet, scientia directa, scientiæ reflexæ.

Alterum consequitur: utramque hanc *Simul* scientiam & Naturâ, & Tempore, *simul natura esse.* Naturâ enim prius est; quod potest & tempore. esse sine altero, alterum verò sine illo esse non potest: quæ autem sunt *Relativa ad invicem*; non possunt esse sine altero. Scientiæ verò dictæ, sunt relativæ; Ergo non possunt esse, una sine altera. *Ergo simul sunt Naturâ: Tempore* deinde erunt simul: nam ut primum quispiam scit; statim, & simul, scit se scire: *Ergo utraque scientia, erit simul, & naturâ, & tempore.*

Tertiò: quoniam ostensum evidenter *Originis* est; scientiæ directæ, scientiam reflexam, *tantum* consequentem omnino esse: atque adeo ab *prioritate* illa velut suo principio prodire: & (quod *tem habent.* infertur) secundam, ab illâ esse: deductum verò etiam; prioritatem nihilominus naturæ, & temporis; nullam inter utramque inveniri: sequitur: origine tantum scientiam directam, primam esse: Reflexam verò, conjunctione ac communicatione *Sed hinc* ejus, alteram. Sed cum ibidem demon- *nulla imparitas,* stratum sit: utramque similem omnino paremquè inter se esse: ideo evidenter constabit, originatione hac, nullam illarum dissimilitudinem, nullamquè imparitatem effici. Etsi enim una ab altera originem habet: tamen ubi Origo, & derivatio,

Quod cō- tio, ita sunt juncta sibi, ut altera primæ,
probatur. non sit accidens; sed natura, & ipsummet
 esse: ibi Ordo erit inter sese consequentia:
 inæqualitas verò, imparitas, prioritas, na-
 turæ aut temporis, nulla erit. Atqui, ex
 dictis facilè patet: scientias Directam &
 Reflexam, eo modo conjunctas esse:
 nempe necessariâ consecutione, & ipsâ na-
 turâ: ideo *Ordinem habebunt*, & nihilomi-
 nus, undiquaque pares sibi erunt.

Ostendi- Hæ sunt notiones, quæ ex consideratio-
tur creata ne scientiæ creatæ, verè deducuntur. Cæ-
scientia, terùm, quòd *scientia creata*, longè inferior
impar in- sit scientiâ Divinâ; etsi per se est evidens
creata. ac manifestum; tamen ad pleniorum eor-
 rum, quæ dicuntur, notitiam, non abs-
 re, erit, cur sit inferior; causam propo-
 nere. Quæ in hoc potissimum sita est:
 quòd *Creata Natura*, nesciat suum esse: scire
 enim rem aliquam, est eam mente videre:
ut autem seipsum oculus corporis non intuetur;
 idquè ideo; quia sibi non opponitur; ita &
 mens *Creata*, non potest habere, sui ip-
 sius, objectum terminatum: *alioqui cogni-*
tio, illi esset, ipsa ejus Essentia. Cùm autem
 Scientia Naturæ Creatæ, non sit ejus essen-
 tia; (ut patebit infra,) ideo non habet
 scientiam, sui esse.

Nec pro- Deinde; quomodo se scire, poterit, esse
priè est, Creatum; cùm vix sit, & vix existat? Nun-
existitque. quam stat in suo esse: sed semper, (ut inquit
 D. Au-

D. Augustinus) *desinit esse, quod erat: & incipit esse, quod non erat: atque adeo propriè non existit. Imo propriè non est: Quidquid enim, ex eo, quod non erat, ortum; non cessat tendere in id quod erit: *linquens semper quod jam fuit.* Hoc, (ait Bernardus) *transitum sanè habet per Est: sed propriè non est: quia nunquam in eodem statu permanet. Si autem verè non est; quomodo sciet verè suum esse? Tertio: esse ejus, est ab alio; ideoque alienum: & ipsi soli notum, qui dedit.**

Denique ab alio est.

Hisce de causis, imo præter omnes hasce causas, certum est: inferiorem infinita ratione, esse Scientiam Creatam Scientiâ Divinâ: ideoque memoratas dotes, vix, vel certè imperfectè retinere & exercere.

Ex his verò, quæ de Scientiâ Creatâ dicta sunt; facile est gradum ad Divinam promovere: ac struere. Dotes enim quæ ostensæ sunt; inesse debere Scientiæ Creatæ; insunt verè, propriè, ac perfectè, Naturæ Increatæ. Insunt inquam, sed longè excellentiùs præstantiusque. præsertim discrimine; quòd Naturæ Creatæ scire, ut dixi, *disiunctum ac disparatum sit; ab ejus esse: non est enim ejus Substantia, sed accidens: unde non est illi, sicut Deo consubstantiale & còessentiale: sed est agentis actio ad extra. Ideoque actionis solum Naturam expendimus; cùm scire*

Naturæ Increate perfectior scientia ideo.

Quia idem est illi scire, quod esse.

crea-

Idem Deus quod sciens. creatum consideravimus. In Deo verò, simul & junctim, Natura seu Essentia ejus, & scire ejus considerandum est. Etenim in Deo idem est agere quod esse: nam, si actio ei accidens esset; compositus esset: id verò, cum absurdum sit omnino Divinitati; ideo, id ei est actio, quod essentia: id scire, quod esse. Atque ita hoc idemquè est Deus, quod est sciens.

Solus scit. Sciens hic, quia verè solus est; ideo solus se scit. Et hoc ipso, quod se scit; totum quod scire potest, scit: non, inquam, se aliquid majus; nequè id tantum, quod ipso inferius: nam si sciret, aliquid se majus; illud majus Deus esset, ipse verò, Deus non esset. Si verò id tantum sciret, quod ipso minus est; imperfectam valde haberet Scientiam: etenim seipsum nesciret. Consequitur itaque: ut Deus, & nihil se majus, & non tantum inferiora se sciat; *Id est, scit sed seipsum sciat, quod est.* Est autem ille suum esse. solus: ideo & solus, scit se esse: id est: propriè, & consummatè scit se scire: seu scit suum scire; seu (quod idem est) scit suum esse. in Deo namque, idem est scire, quod esse.

Hæc scientia ei æqualis. Hæc Scientia sui; quia Scienti est recipere consequens; ideo est relativa. Similis quoquè, & par per omnia: quia sciens id scit, quod est. Unde non modò similitudo & paritas, sed eadem erit Entitas

tas Scientis, & scientiæ suæ. Naturâ præ-
 tera, & tempore sciens simul est & scire
 suum: seu Dicens, & Verbum. Dum
 autem simul sunt Naturâ & tempore, nulla
 intercedit prioritas conditionis, etiam ex rati-
 one principii: nam semper, in principio, erat
 Verbum.

Simul
 naturâ
 & tem-
 pore.

Origine ergo tantum, scire à sciente, Ver-
 bum à Dicente; Verum ab Uno, alterum erit.
 Alterum propriè: non verò aliud: eadem
 est enim Entitas, seu Esse utriusquè. Se-
 cundum, inquam est, non verò propriè
 posterius aut inferius: Originatio enim hîc,
 ordinem tantum facit, non verò differentiam
 æqualitatis. Nam, collocatio, & nume-
 ratio, in recensendo, quam requirit Rela-
 tio, non adfert disparitatem: ut primum se-
 cundo, excellentius faciat; sed ordinem
 constituit, Relationis æquiparatæ: Natu-
 ræ dignitatem non immutans: præsertim,
 cum Communis eadem, & una est.

Origine
 tantum
 altera.
 Origina-
 tio non
 adfert
 impari-
 tatem.

Sed quia, Scientia Naturæ Creatæ, est
 mutabilis; sicut & Natura: quæ illam pro-
 ducit; & quod maximum, non est scientis non est
 esse; sed actio; nec substantia ejus, sed ac-
 cidens; est què velut imago in speculo, quæ
 viventem hominem utcunquè repræsen-
 tat, cum ipsa non vivat; ideo non est res
 subsistens: nec; *ὑποστασις* suam habet: Scien-
 tia verò Dei, quia est immutabilis, una
 semper, similis, & par per omnia scienti,

Scientia
 creatæ
 subsistens.
 Increatæ
 Subsistens.

Viventis viva imago, & coæterna, *coessentialis, consubstantialis*; ideo subsistit: & extat; existitquè semper. Est nempe Deo

Et Alterum I- *oppositus suis terminus*: cognitione pro-
dem. ductus: &, ut propriè dicam; *Idem Alter-*
rum: Idem, non multiplicatâ, *non par-*
titâ, sed eâdem unitate Essentiæ: Alterum
verò, exigentiâ Relationis: nam scientis,
ad scire suum relatio est: (uti ostendi:)
Relatio verò est, ad alterum.

Alterum Porro, Alterum hoc, quòd sit *ὁμοῶς*
hoc facit Deo; patet ex ante dictis. Si enim aliquid
Personâ. in Deo esset, quod non, ejus Essentia &
Substantia esset; aliquid non Divinum &
externum Divinitati ineffet. Quod cum
sit absurdum; ideo, *Alterum hoc, Substantia*
Dei est: & est res verè subsistens: ita ut
possit, ut hæc, monstrari: ideoquè facit Sub-
stantiam terminatam: ac individuum: &
quod consequitur, *Personam*. Intellectu-
alis enim, terminata, & individua sub-
stantia, Persona est.

Persona Persona hæc, verè & propriè dicitur
hac est, *Filius*: idquè ideo, *quia generatione procedit.*
Filius, *Si enim Personæ istius non esset aut efficientia*
quia ge- *ejus, aut Creatio*: (processionem namquè exci-
nita. *pio: quæ Spiritui Sancto propria, à genera-*
Non *tione quomodo differat; paulò post di-*
facta. *cam:)* quod verò efficitur, *ex alio est*; quod
Non cre- *creatur, ex nihilo est*: atquè ita neutrum ex
ata; *Substantiâ efficientis, & Creantis*: id autem;
pro-

productioni Divinæ, inconveniens prorsus, & absurdum esse; ex his, quæ dicta sunt, patet evidenter. Est ergo generatio hæc ^{Generatio- nis propri- etatens} vera: præsertim cum exactè, unicè, & ^{implens.} sola, generationis proprietates retineat: impleatquè.

Cum enim, sit ea generationis prima ^{Est enim} proprietas; ut sit ^{vivens ex} *viventis à vivente*; Deus, ^{vivente.} qui Vita est, non potest producere, nisi Vitam. Deinde: cum altera proprietas sit; ^{Est ex ge-} *ex generantis substantiâ*; Generatio Divina, ^{nerantis} non participationem Substantiæ (ut crea- ^{substan-} *ta*;) habet cum suo principio; sed ^{identia,} *identitatem*: id est: non fluxum ejus; sectio- nem; partem; sed totius, ejusdemquè communicationem. Deniquè: cum ter- ^{Est in fi-} *tertium generationis requisitum sit ut in simi-* ^{mitudi-} *litudinem producat sui principii*, in genera- ^{nem prin-} *tione Verbi, id consummatissimè imple-* ^{cipit.} *tur: quod mentis, à qua generatur, est ima-* *go, perfectissimæ similitudinis.* Deus nempe, (inquit Augustinus:) genuit quod est: qui cæteris dedit gignere, in similitudinem ejus, quod sunt. Est itaque sciens, & scire suum: Dicens & Verbum: Unum & Ve- ^{Ergo Fili-} *rum: idem quod Pater, & Filius.* Quæ ^{us Patri.} nomina postrema, toties in Scripturis, verè, & propriâ significatione repetuntur.

Propriâ significatione, inquam. Nam ^{Paterni-} *Paternitas vera in cælo, seu Deo tantum* ^{tas vera} *est: & quod consequitur; Filiatio (ut sic* ^{in calo} *dicam tantum.*

dicam) vera. Homines enim; & patres, respectu filiorum sunt: & filii, respectu patrum: at *in Divinitate tantum, nunquam Pater Filius, & nunquam Filius Pater.* Deinde; cum sint Deo filii, quos suâ gratiâ effecit; necesse; ut sit & Filius, quem suâ Naturâ genuit: Nam imitatio, oportet ut habeat suum exemplar, & archetypum: Imitatio autem veræ generationis, est adoptio. Ergo si est, ut ita dicam, Filiatio adoptiva, est & Naturalis.

Ad processionem. S. Spiritus transitus. Sic generatione Filii deductâ: Processionem quoque à Patre & Filio, Spiritus Sancti, iterum videamus. Sed non sine debitâ ejus invocatione. Veni ergo S. Spiritus, mentes nostras visita, & te nobis aperit: Nam sine tuo lumine, nihil est in homine.

Ensi. Patet ex his, quæ hæcenus dicta sunt; quòd Divinitas, & Est; & scit suum esse: seu Est τὸ ὄν: unum: & Verum: Esse enim, est Unum esse: se scire, est Verum esse. Ostensum id, inquam, & pro captu mentis humanæ demonstratum, hæc quæ sequitur anacephalæosi. Primò: Quòd *in Deo, idem est esse, quod scire.* Secundò: Quòd *solus Deus se scit.* Tertiò: Quòd *hæc scientia, sit consequens reciprocè.* Quartò: Quòd *sit relativâ.* Quintò: Quòd *sit cum suo principio simul naturâ & tempore.* Sextò: Quòd *Originis tantum ordinem habeat: sed sine imparitate.* Septimò: Quòd *subsistat: & suam hypo-*

Recapitulatio dictorum, de generatione Filii.

hypostasim habeat. Octavò: Quòd sit Persona.

Nonò: *Quòd sit Filius.* Hoc totum inquam, supra deductum fat esse, puto; *Omnia hæc convenisse Spir. S. demonstrabitur.* eadem omnia tertiæ, τὸ ὄντος convenire hypostasi: seu Bono: seu Amori: id est Spiritui Sancto: præter unum ultimum: nempe, quod non fit, & cur non fit, Filius: sed *Spiritus, ab utroque, nempe à Patre & Filio, non genitus, sed procedens.* Et hoc mihi demonstrandum propono. *Præter unum quòd non sit Filius.*

Quod ut iisdem gradibus deducā; quibus ad secundam deveni hypostasim, ita ordiar.

Amor Creatæ naturæ, ut sit perfectus, duplex esse deberet. Primus; quo amamus simpliciter: id est, in rem amatam propendimus: ferimur: eamquæprehendimus: qui vocatur Directus: Altero; quo amatæ rei compotes facti, eâ gaudemus: oblectamur: fruimur: & in fruitione conquiescimus: id est, amamus hoc nostrum amare: qui amor, est Reflexus. *Amor creatus directus & Reflexus.*

Hunc utrumque amorem, se consequi; & ad se mutuò referri, evidens est: nemo enim amat, nisi gaudeat, seu, amet se amare. Unde patet *consecutio.* Deinde si amat; gaudet eo amore: & si amore gaudet; amat. Unde *Relatio.* Uterque ergo amor, & se consequens, & relativus mutuò erit. *Sese consequens & mutuò relativus.*

Hoc concesso: adfateri necesse est, utrumque hunc *Amorem*, parem sibi esse: *Uterque par & simul natus.*

turâ & simul naturâ, & tempore esse: Origine tan-
tempore, tum, alterum, à primo prodire: nullam
tamen exinde, imparitatem effici. Cuncta
enim hæc, cùm Scientiæ Directæ ac Re-
flexæ infint; ut evidenter demonstratum
est, Amori itidem Directo ac Reflexo,
inerunt necessariò.

Non minùs & istud consequitur: quòd
Amor Creatus, Amori Divino, nullo mo-
do æquiparandus sit: *Amor enim creatus,*
non debet esse, ad se: nam creatura per se, non
est: ideo & bona per se, non est: ideo amare
se, ut se; nisi perperam, & pravè non
potest: Amaret enim non bonum, quod
est contra naturam amoris: Ideoque in
φιλαυτον επιτιμουσιν laboretur: *nec Amor hic,*
sed concupiscentia esset.

Iam verò, ut ex consideratione Amo-
ris Creati, ad Increatum ascendamus: Im-
primis agnoscendum est: dotes Amoris
Creati recensitas; hoc differre ab increa-
tâ naturâ, quod Amor Creatus, sit actio ad
extra. Divinus verò, sit ipsummet suum esse:
nam Deo idem est amare, quod esse. Et
idem est Deus, quod amans.

Amans hic, quia solus verè est, ideo & so-
lus bonus est, seu solus bonum est: ideoque; &
solus, non potest non se amare, & solus se amat
meritò. Quòd non possit non se amare; pa-
tet. quia boni proprietates est, amari: ipse ergo,
cùm sit summum, totum, solumquè bo-
num

num; se summè amet, necesse est. *Ab alio enim, summè, & adæquatè amari, non potest.* ^{Et meritò.} Privaretur itaque summum bonum debito sibi amore; *si à se non amaretur.* Quòd verò id meritò faciat, patet etiam: *Non enim potest amare, se aliquid melius, perfectiusquè; quia istud melius perfectiusquè Deus esset: ipse verò Deus non esset.* *Non potest etiam amare se quid imperfectius: quia contra Naturam, veri amoris est, imperfectum amare: quod enim est imperfectum, bonum non est.* Si itaque imperfectum amaret, non bonum amaret. *Quod Creaturò Creaturam, dicitur amare; id facit propter se: dum verò amat propter se; eo ipso, verè, & propriè, amat tantum se.*

Hic Increatus Amor sui, amanti est reciprochè consequens, ac Relativus: Nam *id amat, quod est: & id est; quod amat.* ^{Increati amoris dotes eademque scientiæ} Similis, quoquè & par per omnia: quia *nec amplius, nec minus seipso amat.* ^{increate.} *Naturâ demum & tempore simul, quia ut est; statim se amat.*

Origine ergo tantùm *Amans & Amor,* ordinem habet; sed ita, ut ordo hic, in Naturâ eâdem non faciat *imparitatem ullam.* ^{Quod ostenditur.}

Ordinis hujus terminus, quia est *Essentia ipsa Divina; ideo Deo est coessentialis: & consubstantialis; subsistitquè: & extat: Nempe fruitione resultans, alterum idem: Idem, non multiplicatâ, sed eâdem entitate: Alterum, exigentiâ Relationis: Est enim*

Amantis ad Amare suum Relatio; Relatio verò est ad Alterum.

Alterum hoc, est persona. *Alterum hoc; quia totam plenitudinem habet substantiæ Divinæ, ideo res est ita existans, ut possit monstrari ut hæc. Ideoque facit Personam.*

Persona hæc non est Filius. Persona hæc non potest dici Filius: quia non generatione sed processione est. Et si enim habet processio ista, hanc proprietatem generationis, quòd fit *vivens ex vivente*; alteramquè, quòd fit *ex substantiâ*; attamen tertiam, nempe similitudinem, non ex *vi suæ productionis* habet, sed ex *vi consubstan-*

Quia non habet similitudinem ex vi suæ productionis. *Voluntas non refertur ad imaginem, sed ei unit.* *Quia non habet similitudinem ex vi suæ productionis.* *Voluntas non refertur ad imaginem, sed ei unit.* *Voluntas Bonum pro objecto est; non in id Naturâ suâ fertur, ut repræsentet; sed ut uniat: potitur: fruaturquè.* Cùm itaque, voluntatis non fit hic finis, ut producat sibi simile, ideo non potest ejus dici generatio. Atque ita (quod demonstrandum sumpsit;) Spiritus Sanctus non est genitus: & non est Filius.

Objicitur quod non uniantur nisi similia. Sed objici potest. Quòd, Amoris proprium est unire; non uniuntur autem, nisi similia. Ergo necesse est, ut Amor dum vult unire, feratur in simile: atquè ita in similitudinem producat: seu generet.

Re-

Respondendum huic objectioni : Ve-
 rum quidem esse : quòd Amor uniat : & ^{deur,}
 quòd nequeant uniri nisi similia ; sed ex ^{quod a-}
 hoc non sequitur ; quod Amans sibi simile ^{mor se}
 producat : sed potiùs, quòd conetur, studio ^{mutat in}
 Unitionis, se in id quod appetit transmu-
 tare, & se similem rei Amatæ efficere. ^{In-} ^{Intelle-}
^{tellectus} non transit in rem intellectam, sed ^{ctus poti-}
 potiùs eam sibi conformem similemquè ^{us rem}
 efficit. *Voluntas* verò seu Amor, id efficit ^{intellectã}
^{citur, quod amat.} Unde qui intelligit, quid ^{sibi simi-}
 sit probum esse, non statim probus fit: qui ^{lem efficit}
 autem vult esse probus ; quod verè vult,
 est. Exinde verò patet : quòd cùm gene-
 ratio sit ; sibi simile alterum producere ; ^{Unde e-}
 non verò, se in alterius similitudinem con- ^{ius est ge-}
 vertere ; ideo, intellectus generatio, pro- ^{neratio.}
 priè dici potest, non potest voluntatis. ^{I-} ^{Volunta-}
 taquè *Persona quam voluntas producit, non* ^{tis non est.}
est Filius: quia non generatione procedit. Nullo
etiam modo, Efficientiâ aut Creatione: quia ^{Nec effi-}
 (ut supra dixi;) quod efficitur, ex alio ^{cientia.}
 est: quod Creatur, ex nihilo est: neutrum, ^{Nec cre-}
 ex substantiâ Divinâ. Atqui consubstan- ^{atio}
 tialem esse, Personam tertiam Divinitati,
 supra demonstratum est : ideo nec Effici-
 entiâ, nec Creatione producitur.

Videndum jam ergo est, quid sit tan- ^{Ostendi-}
 dem, hæc Productio, & quem Ordinem ^{tur ejus}
 Originis habeat ; quod ut deducam ; Hoc ^{productio}
 imprimis est ; Notandum. Eorum, quæ
 I 5 ad

Referuntur ad se referuntur, tria esse genera. Primum
 tur ad se *Equiparantiae*: ut vocant: ubi est Relato-
 equipa- rum paritas: ut *amici ad amicum*. Disqui-
 rata, ut parantiae alterum: ubi eorum disparitas: ut
 amici. *Domini ad servum*. Tertium adhuc genus
 Disqui- est; *Naturale*: insitum: necessariò conse-
 parata, ut quens: in quo Originis ordo est, sed inæ-
 servus & qualitas nulla est. Hujus postremi generis,
 Dominus. in Naturâ Creatâ, exemplar maximè per-
 Se conse- fectum, ego censeo; in potentiis, seu facul-
 sequentia, tatibus animæ: *Memoriâ, Intellectu, Volun-*
 Quorum tate. A *Memoriâ* etenim; quam ego, vi-
 exemplar tionem animæ, in uno fixam voco; oritur
 in tribus *Agnitio Veri: quæ Intellectus est: ab utroque*
 anima *autem Amor: seu fruitio boni: quæ est Natura*
 potentiis. *voluntatis*. Etsi verò tres istæ facultates,
 talem Ordinem Originis habent; attamen
 inter se pares & similes sunt: ideo quia
 sibi consubstantiales, & in unitate Natu-
 ræ sunt.

Multò autem, imò infinite perfectius, id
 Multo totum *Divinitati inest*. Verum, inquam,
 magis Naturalem, immutabilem, *Originis ordinem*
 hæc con- habet. Ostensum enim est, à Patre, ut
 sequentia. principio, Filium procedere, & oriri.
 ordinis, Origo autem & Principium, *Ordinem ideo*
 est in Di- facit, quia non potest, mutuo & vicissim reci-
 vinitate. proari Unde rectè voco, *Cæsaris imaginem:*
 Origo non reciproca- non rectè vero, *Imaginis Cæsarem*. Sic à Pa-
 reciprocatur. tre *Filius, non Pater à Filio*. Est ergo in Di-
 vinitate Originis ordo.

Qualis

Qualis autem? Ille certè, quem formu-
 la baptismi, id est, tessera fidei nostræ, ostendit: ac comprobat. Dum (ut ait Ba-
 filius) Oportet nos baptizari, prout accepimus; credere verò, prout baptizamur:
 Nempe, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Sub his tribus (inquit Ter-
 tullianus) & testatio Fidei, & sponsio sa-
 lutis, pignoratur.

Hic ordo est Naturalis, & insitus: Scrip-
 tum enim est: quòd *quidquid habet Pater, Quod*
dederit Filio: & Filius dicit: quòd Spiritus
de suo accipiat. Additquè Omnia quæ ha-
 bet Pater, mea sunt: propterea dixi, de
 meo accipit. Ex his inquam verbis patet.
 Et communicata à Patre omnia esse Filio:
 quæ servato Ordine Originis, & salvâ Pa-
 ternitate, communicari poterant: Et ab
 eodem, simul cum Filio, itidem commu-
 nicata, Spiritui Sancto.

Nempe Amorem Directum (ut supra
 ostensum est:) habet Pater: & quia omnia
 quæ Ordini Originis, non repugnant dat
 filio, ideo datei eundem Amorem Dire-
 ctum. Dum verò uterquè etiam habet eundem
 Amorem Directum; uterquè etiam habet eun-
 dem Amorem Reflexum: id est Spiritum San-
 ctum: ab utroque, sed junctim, & ut ab uno
 principio procedentem, seu spiratum: Non
 enim participatio est hîc, sed communio ejusdem
 Naturæ. Et ideo rectè vocatur Processio:

*Ordo in-
 Divinus
 est, Pa-
 tris. Fi-
 lii, &
 Spiritus
 sancti.*

*Quod
 verbis
 scriptura
 prabatur.*

*Amorem
 directum
 dat Pater
 Filio.*

*Ex uno
 duorum
 amore
 directo,
 procedit
 unus u-
 triusquè*

*Amor
 reflexus:
 qui est
 Spiritus
 quia Sanctus.*

Nec ultra procedit divinitas. quia à duobus, eâdem amborum emanatione, est. *Quæ emanatio in tertio subsistit: nec tendere ultra potest. Quia cum est Deus; cum se scit esse; & cum se amat esse; hoc ipso; tota inclusa in se, se habens, sequè fruens, est Divinitas.* Et omnia Patris habet Filius: & Patris Filiiquè omnia, Spiritus S.

Varia imagines Personarum Trinitatis. Hæc fere sunt, quæ mihi de Trinitate dicenda proposui. Cæterùm varias similitudines è rebus Creatis, Sacrà Scripturâ, & ex illâ, Ecclesia deducere solet, Personarum Sanctissimæ Triadis: quas Patres Sancti explicant, comparantquè: quin imo

Earumquè exempla.

suas quandoquè addunt. Unde Filius; lux vera, lumen de lumine, splendor, speculum, imago Patris: Spiritus Sanctus, spiratio, Halitus, odor, unguentum, Sigillum, Digitus, passim vocatur: sed in omnibus istis, semper aliquid dispar sit, necesse est: Creatæ enim non possunt aliter, id quod increatum est, referre: nisi imperfectâ imagine. Hæc præfatus; audebone & ego aliquam Trinitatis moliri similitudinem? Audebo; cùm, ut dixi, habeam; qui præivere exemplo. Ducam itaque in clausulâ hujus loci, tenues quasdam tanti Mysterii lineas, ex Trianguli consideratione, ac Formâ.

A nobis proponitur ex formâ Trianguli.

Fluxus puncti si linea recta.

Punctum, fluxu suo facit lineam, estquè ejus Principium: Linea verò dum directè tendit, à puncto in punctum; recta dicitur.

tur.

tur. Sed Linea recta, non ambit, non amplectitur, ut contineat includatque: quia tantum in directum fertur. Si verò ^{Qua ut} supponamus, quòd recta hæc ^{ambiat,} linea velit ^{complecti,} ac continere; necesse illi foret, ^{figuram Rectilineam} querere; & assumere.

Nullam autem dubio procul, citius potiusque sumeret; quam ^{Triangulum.} Triangulum namque inter Rectilineas, primum est: ideoque figuram appetenti, statim obvium. Deinde; omnium figurarum simplicissimum: facillimumque: Nam ex utroque puncto, fluxu Lineæ in unum definit: & concursu laterum efficitur, & seipsum quodam modo definit. ^{Quadrangulum} verò non concurrat: non se claudit: non à se definitur: sed ab externa & quarta Linea: ideoque magis est compositum, & difficilius. Multò verò magis alia Poligona. Linea ergo recta, prout dixi; non aliam figuram, citius potiusque appeteret; quàm Triangulum.

Illud autem non modo ^{Æquicrurum,} sed ^{Appetet} etiam ^{Æquilaterum.} Et ^{Æquicrurum} qui- dem ideo; quia æqualiter utrinque flueret, donec conveniret. Deinde; quia tum demum, par utriusque lateris (ut ita dicam;) via esset, ad se quantocius unendum: contra quàm in Scaleno, ubi inæqualia latera, inæqualiter concurrerent: ^{Æquilaterum} verò ideo; quia Linea, mo-

dum laterum Trianguli, naturaliter electura videretur ad mensuram sui. Deinde; quia inter latera, non aliter de conjunctione, certius convenire posset, quam si eam sumeret rationem, quæ una semper est, & invariabilis: ea verò in Æquilatero Triangulo tantum est: Nam Isoscelum potest esse multiplex: Æquilateri verò modus unus tantum, & immutabilis.

Quia invariabile

Hæc Trinitati aptantur.

Pater principium. Unum à se ens.

Verum. Visione directâ fertur in unum.

Efficitq; rectam.

Æterna hæc linea quia re-cta; non includit.

Appetit autem includere.

Sic deductâ Trianguli Naturâ, aptemus eam Divinitati: mancâ equidem similitudine; sed si benè expenderis, profectò inter illas quæ adferri solent, non postrema.

Cogito itaque αὐτὸ τὸ εἶν ὄν nempe Deum Patrem & Principium, Naturâ ferri & tendere directè; in terminum agnitionis, sui, seu ad τ' ἀληθείας. Directè inquam; Nam id fit visione, quæ non potest esse, nisi recta. Est igitur hæc quædam recta Divinitatis Linea: terminos oppositos habens; sed ita; ut quod in linea creata est, à puncto ad punctum, directâ protensio; id in increata sit, unus termini, ad alterum Naturæ ejusdem, iidem directâ communicatio.

Hæc æterna & recta Linea, dum ex vi Naturæ suæ, in directum est; non amplectitur, non ambit, non continet. Divinitatis autem Natura, necesse est, ut se plenè habeat, definiat, includatquè: & quodammodo figuram appetat: id est; in tertio terminetur, claudaturq;. Nempe ab utroquè termino à Patre

à Patre & Filio, seu ab Uno, & Vero, ejusdem Substantiæ Processione, velut communis Linæ fluxu, definit in τ' ἀγαθόν: completquè Sanctissimum hoc Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Trigonum.

Non enim Quadratum, aut Poligonum: quia tunc, non se ipsam Divinitas clauderet: sed aliunde, & ab extra, Composita esset: & ut ita dicam; superflua.

Trigona itaque (fas fit dicere;) est. Atquè illudquè ut insistam similitudini; non Æquicrura modò, sed etiam Æquilatera: Etenim non duo tantùm latera, ob æqualem terminorum ad se conjungendum vim habet; sed tria, omnino paria inter se: imò & eadem prorsus. Nempe; sicut, si in uno Triangulo, sint duo ejus latera, radii ejusdem periferiæ; deinde, duo iterum ejusdem latera, itidem sint ejusdem periferiæ radii, dum duo, tertio conveniunt, pariaque sunt; & inter se quoquè conveniant, pariaquè sint, necessè est. Sic, quia eadem Substantia (velut periferia) est Patris & Filii; eademquè; etiam Patris & Spiritus Sancti; ideo consubstantiales, id est pares inter se, & æquales sunt: Pater, & Filius, & Spiritus S.

Quod verò de Triangulo Creato dixi; quod eum Linea ad mensuram sui productura videretur; Id. Naturâ ipsâ, Divinitati infitum necessariò est: ut æquales per omnia, & pares Personas, velut latera, producat.

Ideoquè
in Trigonum.
Bonum.

(Non veni-
rò qua-
dratum)
formatur.

Æqui-
crurum
& Æ-
quilate-
rum.

Quod de-
monstra-
tur, Geo-
metricè.

Ad men-
suram sui
est.

*Et inva-
riabilis.* cat. Cùm ut Trianguli æquilateri, ita & hu-
jus productionis, certissima, invariabilis, &
unica tantùm, hæc Forma est; ut sit ad
mensuram sui, per omnia par, & æqualis.

*Ex ea-
dem ima-
gine patet
Ordo Ori-
ginis.* Ex eadem similitudine, monstrari eti-
am potest, Ordo Originis in Divinitate.
Cùm ut à fluxu puncti, Linea; sic à gene-
ratione Patris, Filius. Sicut autem à fluxu
Lineæ, junctæ duobus terminis, procedit
tertius terminus Trianguli; sic à Patre, Fi-
lioquè velut ab uno conjunctoquè princi-
pio, Spiritus Sanctus.

*Sed ab
hac simi-
litudine
secernen-
da imper-
fecta.* Hæc est similitudo, à me, non pror-
fus, puto, ineptè prolata; ita tamen, ut ab
eâ, id quod rebus creatis imperfecti adhæ-
ret; *semper, secernamus: separemusquè: Nem-
pe protensionem: fluxum: spatium: composi-
tionem: aliaquè hujusmodi, quæ indivisibili,
& simplicissima Naturæ, nullo modo conve-
niunt.*

*Conatus
ultra
scrutandi
reprimi-
tur.* Sed quid ego, & quousque ista? quid,
inquam, vel digito tangere, vel palmo
metiri cœlum, vel certè mare in scrobem
satago effundere? Desino: nec irritò cona-
tu, fatigo ultra mentem, tantæ imparem
Majestati: quæ fide & silentio adoranda est.

*Et debita
adoratio-
ne locus
claudi-
tur.* Adoro te ergo toto animo Trinominis
Divinitas: & quia posuisti, tenebras, latibu-
lum tuum; in adita tua absconsa, & tibi soli
nota, non ultra penetro. Sed cum Sanctis,
qui tibi assistunt, faciem velo: & oculos
men-

mentis meæ, debiles ad hunc solem, obtego: & unâ, cum loco hoc, claudio.

PARS CAPITIS ALTERA.

Ut erga nos, est Deus. Ubi, Creationis primùm, & post Missionis ad nos Divinarum Personarum, ineffabile beneficium expenditur: ex quo manarunt Triplicia dona, Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ.

Apparet evidenter ex superiori Tractatione, Deum unum Naturâ & trinum Deus ipse Personis sibi abundè sufficientem esse: nullius sibi suffi- rei, quæ extra illum est, indigum: ante cit. omnem Creaturam æquè beatum: & post illam Nec ullâ productam, nullâ re auctum. Nullius ergo creaturâ sui commodi causâ, esse voluit, & existere, eget. universum hoc: & se impertiri decrevit rebus creatis ideo tantùm; ut bene illis Produxit esset. Elucet verò, & eminent maximè & illam præcipuè, hæc omnipotens & omniscia quia bene bonitas, seu voluntas ejus, in Creatione ei voluit. Naturæ rationalis. Etsi enim cuncta quæ produxit; vidit, quod essent valde bona; Præcipuè ideoquè & bene omnia fecit; & omnibus rationa- benefecit; non tamen æquè illi Naturæ; lem. quæ se esse nescit: ut illi; quæ se esse, cum tot dotibus miratur, agnoscit, gaudet. Quæ solâ *Natura* verò hæc, *Angelorum* est, & *Homi-* se esse a- *num.* De Angelis non est nostri argumenti. gnoscit.

Homo

Et agno- scere de- turæ, Gratia, & Gloria: pro modulo Scip- bot, tripli- cia, sibi data do- na. Homo autem, quæ ab illo tulerit *bona, Na- turæ, Gratia, & Gloria:* pro modulo Scip- bot, tripli- cia, sibi data do- na. ti, paucis videamus: cum curâ tamen, & attentè: exinde enim manet cultus & amor, quo erga Deum, lege gratitudinis immensum tenemur.

D O N A N A T U R Æ.

In donis Naturæ. O Rdiior meritò à *Donis Naturæ*, & O- rigine ipsâ nostri: quando prima hæc est gratia, primumquè Dei beneficium, quod nos voluerit esse, & existere. *Tria hic perpendam: statum nempe Naturæ nostræ: Deinde corpus: Postremò Animam.*

Conditio- nem hu- manam. Status seu Conditio humana, quod om- nibus quæ Deus, sex dierum spatio pro- duxit, antecellat; patet evidenter. Homi- nem etenim velut summam, & culmen operum, ultimò produxit. Præparatâ pri- mùm ornataquè mundi mansione, velut hospitem eum, imò Patrem familias, ac

Quæ su- blimis & eximia. Dominum in hanc Orbis machinam in- trodixit: Paradisi voluptatis, habitatorem illum fecit. Quæ ante eum facta sunt; ejus usui addixit: præesse ac dominari iussit omnibus: Compendium deniquè in illo, Naturæ Creatæ inclusit: Nam est corpus; ut Elementa: vivit; ut arbores: sentit; ut animalia: Ratione gaudet; ut Spiritus. Præterea *αὐτοῦ ἑστίον* eum fecit: id est sui, arbitrii: suæ spontis ac potestatis: ac deniq; *immortalitate dotavit.* Eximius itaque sta- tus

tus ejus est. Unde non malè hominem; par-
vum mundum; Mundum; Magnum ho-
minem vocavere: sed profectò superat hoc
elogium: & Mundo visibili potior, & præ-
stantior est.

Ad Statum autem tantæ dignitatis, ap- *Corpus est*
tavit illi par corpus: aut potius (ut loquitur *par.*
Scriptura) formavit. Nam *alia, jussu tan-* *A Deo*
tum & imperio, velut fudit productione: hoc velut ela-
dum formasse dicitur; elaborasse videtur cum *boratum;*
diligentiâ, elegantiâ, venustate: idquè seor-
sim ab animâ: & separatâ functione. De-
inde, de aliis dixit, & facta sunt: hîc; *faci-*
amus: ait: *quod consultationis est, & destinati*
cum cura operis: ut nempe Dominus omni-
um esse possit, qui propriè factus à Domi-
no: inquit Tertullianus.

Refert verò ac repræsentat hanc curam,
Opus ipsum: ejusquè forma, & statura ere- *Magnâ*
cta; ad cœlum vergens: liberum nescio *venustate*
quid spirans: speciem natam ad imperium,
& dominationem præferens: contra quàm
animalia cætera, quæ prona ad terram, sta-
tum servilem, summissum, & ad humum
humilem, abjectumquè habent.

Iam quæ aptitudo, quæ symmetria, quæ *Symme-*
compositio membrorum? Nullum est quod *tria &*
non & eximiæ necessitatis causam habeat, *aptitudo*
& decoris. Vel folius certè manus, quæ ho- *membro-*
mini tantùm data, varium usum, quis satis *rum.*
explicet? Hæc est instrumentum omnium
ope-

operum, quæcunquè mens humana vult moliri: hæc sustentationis ministra: hæc tutela vitæ; hæc experimentum virium humanarum: quibus regit ac domat se inferiora: hæc cultura artium: ac elegantiae omnis fabra & opifex: hæc denique est: cuius admiratio, nescio cui, ad testimonium Divinitatis suffecit.

Sensuum organa.

Facultatum naturalis, vitalis, animalis, officinae.

Animæ præstantia.

In illâ imago divinitatis.

Quid verò abdita illa corporis scruter? sensus nempe miri artificii organa: & præsertim oculorum, qui vigiles, velut in specula, constituti sunt animi indices: & mentis quidam prodromi. Quid facultatum; naturalis, (ut vocant;) vitalis, animalis, in hepate, corde, cerebro, administrandas officinas; quid sexcenta alia, nunquam satis cognita laudataquè? in quibus, nec pro modo Scripti, nec pro argumento sit, prolixa & diffusa dissertatio.

Ad Animam ergo potius transeo: ubi propria imago, & similitudo Dei, spectatur: ac elucet: ad quam, se fecisse hominem, Deus ipse professus est. Hanc similitudinem, variè proponunt Sancti Patres; sed inter illos, Ambrosius & Augustinus præcipuè; ad tres Divinitatis Personas, Memoriam, Intellectum, Voluntatem aptant: etsi non eo similitudinis modo; cuius ego aliquoties memini in hoc Scripto: & quem puto, ex adyto ipso Naturæ depromptum.

Tres

Tres enim hæ facultates, una anima sunt. Et in me-
 Et quia insitæ ejus essentia; & naturales; ^{moria, i}
 ideo cõessentialia, atq; adeo pares sunt: & ^{tellectu,}
 Ordinem tantum, ut supra dixi, Originis ^{volunta-}
 habent: eumq; talem. *Fixa Memoria in uno;* ^{te.}
 (alioqui nisi in uno consisteret, non con-
 staret sibi: & non Memoria una, sed phan-
 tasma multiplex esset:) *fixa inquam* ^{Trinitatis speci-}
 in uno; Originem præbet considera- ^{men.}
 tioni istius Unius: id est *Intellectum pro-*
ducit Veri: ex utroque autem Voluntas proce-
dit: seu quies in Bono. Quid enim aliud vi-
 deat, noscat, appetatve Anima, quàm *Unum*
Verum, Bonum? Deinde, quomodo plenè
 videat noscat, appetatve, si non tota? quo-
 modo autem tota, si non simul, & æquè per
 Memoriam, Intellectum, Voluntatem

Patet itaque: hisce tribus, tres Perso- ^{Exinde}
 nas, Unius Divinitatis repræsentari. Patet ^{ad Divi-}
 Animam humanam, hac similitudinis ^{nam}
 prærogativâ, ad Divinam assurgere Natu- ^{assurgit}
 ram: ejusquè capacem debere fieri: ideo- ^{naturam.}
 què meritò, tam amplis dotibus orna-
 tam: dum nempe cogitatione, mente, affe-
 ctu, momento uno, tot res adit: noscit:
 amplectitur: & hoc ipso temporis, loci, ^{Et in illâ}
 imo *universi metas excedit: sequè cunctis* ^{conquie-}
 rebus majorem ostendit: nec posse ab ullâ ^{scit}
 earum contineri; *nec in ullâ nisi in solo Deo,*
plenè conquiescere; aperte testatur.

Ultra hoc, nihil est quod addam, præ-
 ter

Sic ornata videtur; ob futuram Incarnationem, ter unum: nempe, non mirum tot, & tantis ornata, in primo Parente dotibus, esse humanam Naturam: quæ in consortium Divinitatis, & unionem Personæ, assumpta à Christo, & cælo illata esse debuit: ut statim ostendam.

D O N A G R A T I Æ.

Non contentus Deus homini dedisse, quæ extra ipsum. Per Missionem Divinarum Personarum.

Seipsum dedit. **M**AGNUM itaque & vastum profectò est, quòd in Naturæ donis, humano generi impertiit Deus: & si spectas conditionem nostram; abundè: sat: superque: sed si ejus bonitatem, & beneficentiam; parum. Infinitum enim bonum, haud potuit beneficam suam vim explere, largitione eorum, quæ extra illud sunt. Itaque ut satisfaceret bonitati suæ, se dedit.

Votum: ut ex merito expendetur.

Utinam verò genus humanum, non ut solet, sed ut par est, expendat: quid hoc, quantumque est; quod Deus, in ejus bonum est molitus, cum in terra visus, & cum hominibus conversatus est: & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus: nempe Deum manifestatum in carne: qui visitavit nos Oriens ex alto: Missionem hanc, inquam, primam; quæ est per σαρκοπρόσιτον λόγον: seu per Verbum carnem factum: Alteram deinde; quæ per adventum, Paraclæti Spiritus Sancti, agnoscamus; & ab utroque mare immensum

Missio Filii.

Missio Spiritus Sancti.

sum gratiæ Divinæ expendamus.

Quod ut probè fiat; imprimis quid sit in Divinis *Missio*; necessarium est noscere. *Utraque non est de loco mi-*
gratio. Non enim est, ne quis erret, de loco in *gratio.*
 locum *migratio*: (hoc enim Deo, qui ubi-
 que est, non convenit;) sed est ejusdem
 semper, immoti, & immutabilis Dei,
 facta hominibus in tempore, sui *manife-*
statio. Id ergo est *Missus*, quod *visus*: id *Sed ap-*
Missio, quod *apparitio*. *paritio.*

Porro temporalis hujus *Missionis* ratio, *Modus*
 & modus, manat ex origine, ac Procef- *Missionis*
 sione illâ æternâ, quam, cùm de Trini- *manat,*
 tate agerem, deduxi.

Sicut enim Pater genuit, & Filius ge-
 nitus est; ita Pater mittit, & Filius missus
 est: & sicut à Patre Filioquè procedit Spi-
 ritus Sanctus; ita ab utroque *Missus* est. *Ex gene-*
 Interim, hæc *Missio*, non est (inquit Di- *ratione,*
 vus Augustinus) *inequalitas substantiæ*: & proces- *sione, æ-*
sed ordo Naturæ: quamvis enim utraque *ternâ.*
 Persona, se nobis manifestavit; utraque
 tamen immota mansit, in una cum Patre
 Divinitate & essentia.

Hujus *Missionis* in Christo, Oecono- *Oecono-*
 miam seu modum, dispositionemquè, *mia In-*
 Ecclesia Catholica ejusmodi profitetur. *carnatio-*
 Nempe; Secunda Divinitatis Persona, *nis,*
 quæ est *Filius*, æqualis & Coæternus
 Patri; cùm venisset plenitudo tempo-
 ris; illi soli nota, qui novit, & con-
 sti-

Christus stituit tempora ; nasci ex Virgine vo-
verus luit : & assumpsit *Naturam humanam* :
Deus, ve- totam : & integram : ex anima & corpo-
rus Ho- re constitutam : eamquè *Naturæ Divinæ*
mo. univit : ita ; ut *duæ Naturæ, & una Per-*
sona, esset Christus: Verus Deus: Verus Homo.

Duæ na- Duæ inquam in Christo sunt Naturæ ;
tura, una si enim una tantum statueretur ; ea vel
Persona. Divina , vel humana esset. Si Divina
 tantum ; non esset homo : si humana
 tantum ; non esset Deus. Quem tamen :
 Deum & Hominem , Sacra Scriptura , &
 gesta ejus loquuntur evidenter : partim
 enim Divina prorsus, partim verò humana
 tantum , operatus est.

Nec mix-
ta, nec
divisa.

Si verò dicas, unam Naturam, ex duabus
compositam, conflatamquè ; Id fieri nequit,
sine alterutrius, vel interitu, vel imminutio-
ne: & necesse, ut vel Divina degeneret in hu-
manam: vel hæc ab illâ absorpta, & absumpta

Disparēs sit. Atque ita neutra integra : sed nescio
natura- quæ nova , mixta , & imperfecta.

rum fun-
ctiones.

Duæ ergo sunt Naturæ : & ideo dispa-
 res, & cuiquè propriæ , ac peculiare sunt
 affectiones: atque functiones. Unde *nasci,*
lacte ac cibo ali, carnis necessitates sustine-
re, ac sustentare, pati deniquè ac mori, huma-
num. Mira verò vi propria facere; morbis,
 morti, mari ac ventis imperare; *dæmonis re-*
gnum, evertere ; non peccasse unquam ; nec
peccare posse; peccata verò aliis dimittere ; co-
 gi-

gitationes nosse; animis nostris (nempe ut in illum credamus) imperare; *Divinum.*

Etsi verò functiones istæ, utrique Naturæ separatim peculiare; attamen ^{Tamen} *ob* ^{tanquam} *unitatem Personæ, tanquam de una Personâ,* ^{de una} *meritò predicantur.* ^{predicari} *Inde est: quòd etsi* ^{possunt.} *Deus ἀπαθὴς ὄν ἢ ἀσωμάτῳ:* tamen quia ^{Impati-} *Corpus sibi, ut proprium assumpsit; ideo* ^{bilis.} *Deus passus dicitur. Unde Petrus, Christum in carne passum, & Paulus Dominum gloriæ Crucifixum, dixere. Et* ^{Deipara} *Maria Θεοτόκῃ, & Nativitas Christi vel* ^{Nativi-} *apparitio, Θεοφανεία rectè dicitur; ex præ-* ^{tas Dei.} *rogativâ nempe Personæ, cui Divinitas* ^{Ob unio-} *inseparabilis est.* ^{nem hypo-}

Sic explicatâ Oeconomiam Incarnationis, ^{staticam.} *Causas cur Deus mirum hoc voluerit* ^{Causa} *effeceritquè; non pigebit recensere: cum* ^{Incarna-} *piis Sanctisque Patribus: quorum pul-* ^{tionis,} *cherrima utriusque linguæ loca, Dionysius Petavius, mirâ profectò peritiâ, industriâ, ac diligentiam collegit. Videamus* ^{Nempe} *ergo: depromamusquè ex hac penu: in-* ^{Finis e-} *primis Finem; quem sibi proposuit Deus:* ^{jus, con-} *Convenientiam deinde, qua eum est ex-* ^{venient-} *cutus: denique* ^{tia, neces-} *Necessitatem ejus.* ^{sitas.}

Finis omnium Dei operum, etsi passim, & verè assignatur ^{Finis est,} *Gloria ejus: cum* ^{gloria} *præter hanc, nihil aliud ad eum, ob col-* ^{Dei.} *ata creaturis beneficia redundet, ac redeat; attamen cum hæc ipsa Gloria, quæ*

K est

est laudantium consentiens vox, & nihil in se solidi fructus habeat; & etiam si haberet; tamen Deo sibi sufficienti, addere nihil posset; Ideo dicendum est: quòd, etsi Gloria, necessariò comitetur opera ejus; tamen finem eorum non esse, aliquod ex illa emolumentum: sed solum,

Aut quædam Bonitatis & beneficentis satietas. *Naturæ beneficæ, ut ita dicam; gustum: dum bene fecisse, & amat unicè: & gaudet: & fructum ex se, & factò suo capit. Infinitæ inquam Bonitatis ejus, in beneficiendo (ut ita dixerim) satietas, finis est: quòd apparuerit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei: ut tam diffitam, & conditione, & culpâ, naturam assumere, & reparare voluerit.*

Et hinc maxima quæ possit esse communicatio. Opitulatio. Vindictio à Dæmone. Hæc eum impulit; Primùm ad sui Conjunctionem: quæ major esse non potest, quàm in hoc Incarnationis Mysterio: cum *Deus Homo factus est, ut Homo fieret Deus.* Deinde ad opitulationem: quæ tantò major est quantò magis miseris subvenit: nec sese juvare valentibus. Denique, ad profligandam mali Dæmonis sævitiam: quâ exercebat regnum, fraudulenter victi, in primo Parente, generis humani.

Convenientia autoris. Hic ergo finis est, admirandi hujusce Operis. *Convenientia sequitur: quæ ostendit: à nullo, (præter Deum ipsum) convenientiùs hominem vindicari debuisse: magis enim obli-*

obligaretur homo, *Creatura id sibi præstanti,*
quam Deo. Cui itaque debemus (inquit *Nempè*
 Divus Augustinus) quòd post lapsum, *nullius*
 justificati sumus. *præter-*

Si autem Divinitati competiit nos vin- *quã Dei.*
 dicare; conveniebat: ut id secunda ejus *Idquè se-*
 Persona, id est *Filius*, exequeretur: *ab Divinitate*
 illo enim nos decebat refici; per quem nos, *Et tis, Per-*
omnia facta sunt. Deinde, *Filius est propriè*
imago Patris, & figura substantiæ ejus: per
 hunc itaque, *amissa in nobis imago Dei,* re-
 stitui debuit. *Qui cum assumpserit hominem,*
non in unitatem Essentiæ, sed in unitatem
Personæ; sequitur: quòd etsi Trinitatis
 una sit *actio;* Personæ tamen Filii, pro-
 pria hæc sit *assumptio.*

Post Convenientiam *autoris,* non mi- *Modi*
 nus elucet, *convenientia Modi.* Expedie- *Conve-*
 bat enim apparere, & manifestari homini- *nientia,*
 bus Deum: apparere verò non potuit,
nisi velo corporis contactus: quando ne Moy-
 sis quidem faciem, mortales oculi susti-
 nere potuerint, recenter à Deo venientis:
 si autem corpore tegi debuit, nullo conve-
 nientiùs quàm humano. *Decuit deinde: in* *Ut in*
hac Naturâ Demonem vincere, quæ à Dæ- *carne*
mone victa est. Major enim, exinde, cer- *nostra,*
 taminis ac victoriæ, & æquitas, & gloria.

De *Femina* etiam nasci, itidem consen- *Ut de fe-*
 taneum fuit: Nam *ut per mulierem primam* *mina,*
mors; ita *salus per alteram.* & ut Eva cul-

*Eaque
Virgine
nascere-
tur.*

pæ, Mater; ita gratiæ, Maria. *Ex Virgine* autem: quia noviter nasci debuit, *novæ Nativitatis dedicator*: per quem homo nascitur in Deum, quia Deus in hominem natus est. Deinde, *Virgo* adhuc erat terra, nec ullo attrectata opere, *ex quâ formatus Adam*: ideo alter & *novus Adam*, *itidem ex Virgine*. Et, *sicut æterna generatio sine Matre*; ita quæ in tempore *Nativitas*, *sine Patre*: ut nempe una *Persona*, & *binos tantum*, & *convenientes Naturis*, haberet *parentes*.

Non indecorum Neque verò indecorum, Deum *assumpsisse carnem*: Nam *qui de limo fecit hominem*; *quis arguat*, quod per carnem *re-nem as-*fecit? *attrectavit primum*, cur non *susciperet alterum*? si enim non verè suscepisset, quis eum verum hominem dixisset? si autem verus homo non fuisset, quæ causa *simulatæ Naturæ*? quorsum, inquam, homo, non tamen homo?

Et quòd infirmitates nostras portavit. Nec dedecet, quòd *infirmitates nostras ipse portavit*. Sustinuit enim, *non impossitas, sed assumptas*: sustinuit; ut vinceret: *sustinuit; non succubuit*: hoc enim *imbecillitatis esset*: illud *Fortitudinis & Virtutis*. Subiit ergo *dolorem & mortem*: quia & in dolore tolerando, & in morte subeundâ, *Virtutum officia versantur*: quæ *Magister & præceptor perferre debuit*; ut ostenderet *perferri posse*: *nec repugnare id,*
mor-

mortali, fragilique Nature; quod, eam indutus, fecit ipse.

Tertia *Convenientia* est temporis: quæ et si, illi soli cognita, qui cuncta fecit in tempore opportuno; attamen post correctum genus humanum; lege promulgatâ; post præmissa de se Prophetarum testimonia; & mira opera adstruendæ sui notitiæ facta; dum medium silentium tenerent omnia, & pacatus per Augustum Orbis esset; dum ultima Monarchiarum Roma, ad summum perducta fastigium; cum arx omnis superstitionis est facta; dum Hierosolyma in mores gentium paulatim transfiret; dum Synagoga, in sectas scissa, philosopharetur; & Platonem aut Zenonem potius, quam Mosem saperet; dum per idololatriam, toti Orbi, princeps mundi hujus, imperaret; ut tandem ejiceretur foras; & regnum peccati destrueretur; nasci in hominem, Deus, commodum, opportunum, & *conveniens* judicavit.

Convenientiâ monstratâ; jam, (ut promisi:) *Necessitas Incarnationis* ostendenda est. Quæ nulla equidem absoluta, antecedens, & cogens Deum, dari potest; dari tamen potest *congrua*: & *consequens*: Nam Deus semper vult fieri, quæcunque verè convenit fieri. Et sicut; quantumlibet parvum inconveniens, est illi impossibilitas;

Tertia
Conve-
nientia
temporis.

Cujus i-
donea
causa re-
censetur

Necessi-
tas Incar-
nationis,

Non
absoluta.

Sed con-ita justa ratio, est illi consequens necessitas.
sequens. Has itaque consequentes necessitates ex
 sensu Sanctorum Patrum recensebo.

Prima est Prima autem est. Quòd non potuerit ge-
quia pec- nus humanum, in peccatum lapsum, re-
catorem parari, nisi ab eo; qui & peccati, tam Ori-
redimere, ginalis, quàm commissi, seu (ut vocant)
non po- Actualis, expers, & à vana p[er]nal[is] & omnino,
zuerit, nisi id est, ut ita dicam, *impeccabilis esset:*
peccato Non enim subvenire peccato potuit simili
non ob- peccato semel nexus, & semper obnoxius;
noxius. nec intervenire pro sceleratis servis, complex,
 & adstrictus jugo servitutis: nec fatiska-
 ciens, gratus acceptusquè esse potuit, o-
 dium meritis: nec immunis à peccato.
 In quo igitur non erat, nec esse potuit pec-
 catum, ipse venit auferre peccatum.
 Nam si in ipso quoque fuisset, aut esse potuis-
 set peccatum, auferendum illi foret, non ipse
 auferret.

Altera Altera consequens *Necessitas Incarnatio-*
quia sa- nis est. Quòd offensa ac injuria Dei, à ge-
tisfactio nere humano placari, ac compensari debuit,
plena esse *justâ satisfactione:* satisfactio autem justa
non po- ac perfecta est, quæ totum quod tenetur,
tuit, nisi liquidò & planè exolvit, sine ullâ condo-
à Homi- natione. Talem autem nec homo, nec Ange-
ne Deo. lus præstare Deo potest: nihil enim uterque
 habet, quod de suo, in solutionem ei imputet.
 Qui itaque eam præstaret; necesse est,
 ut communi, & purâ Creaturâ, major
 esset:

esset: Nihil autem tali Creaturâ majus;
nisi Deus homo factus.

Tertia Consequens Necessitas, petitur ex Tertia: magnitudine, & atrocitate peccati. Quod est quia infideo infinite malum quia adversum, & ex opposito contrarium, infinito bono Tolle itaque non potuit, nisi ab infinite digna, id est; unâ cum Deo, imo ipsamet Divina Personâ: quæ & texit, quâ sine labe homo, infinitam vilitatem offendentis: & æquavit, quâ Deus, infinitam Majestatem offensi: condignus inquam Mediator: & sequester pacis Christus: imis summa conjungens: & faciens utraqûe unum: interventu nempe suo, velut ponte quodam, terrena cœlestibus, humana conjunxit Divinis: quæ absque illo conjungi, nullo modo poterant.

Quartò adstruitur Consequens Necessitas exinde. Quod si ne in pristinum quidem statum, redire per se potuit genus humanum, quantò minùs æternam felicitatem mereri, & obtinere? eam verò cum homini destinasset, & præparasset Deus; necesse fuit, ut præstitisset: præstari verò prævaricatori, justè non potuit, nisi & post satisfactionem: & ob meritum: solvere autem, ne dum mereri, non erat virium humanarum. Itaque ipsum; humanitate assumptâ, & abolere culpam, & præmium hoc ingens mere-

Quarta: quia si homo veniam non potuit mereri, quantò minus præmiū.

ri, oportuit: per quod Filii Dei nominamur & sumus: si autem filii; & hæredes gloriæ ejus: hæredes inquam Dei, cohæredes autem Christi.

Necessitates has approbavit successus.

Hæc necessitates, videtur Deus eo ipso ostendere voluisse; quòd etsi magna, & eximia multa, reparandi hominis causâ, consultò præmisisset; frustra tamen omnia, nisi hoc Incarnationis mysterio completa fuissent. Non quòd non essent Dei simul, & statim, perfecta opera; sed *ut manifestius, & morbi, & remedii magnitudo, pateret.*

Qui non secutus ex lege Naturæ.

Gradus verò hujus operis hi fuere. Primùm; videns Deus, quòd multa malitia esset hominum in terra ad malum omni tempore; ut mederetur tam gravi morbo; *Legem Naturæ, insculptam semel in cordibus nostris; & nunquam deleri penitus passus est: & semper redintegravit: manifestatione sui, allocutione, admonitione, præceptis, somniis, signis, præmiis, ac pœnis: quæ cuncta, in Patriarcharum & Prophetarum gestis, spectantur.*

Nec ex lege scripta.

Deinde; cùm hæc non sufficere viderentur; *Legem scriptam promulgavit: eâ Majestate, quæ talem, tantumquæ legislatorem, deceret. quâ de re, in tertiâ parte, capitis hujus, dicitur uberiùs.*

Tertio; addi forsan potest: non jam Israëlitis tantùm datum; sed per gentes spar-

sparsum, & optimis quibusque ingeniis Nec ex dictamine Philosophiæ.
 infitum, sapientiæ studium: per quod
 impressas, innatasquè mentibus nostris,
 Veri notiones; ad artis & scientiæ mo-
 dum perducere, conati sunt multi: idquè
 sæpe haud irritè: ut testantur non pauca:
 quæ vetus Philosophia prodidit: arcanæ
 profectò, & abditæ veritatis. Id verò,
 etsi absque adminiculo apertæ revelatio-
 nis; non tamen certè sine Divino instin-
 ctu: & occultâ quadam, mentium, velut
 manu ductione: Non enim alius, sapien-
 tiæ has scintillas, spargere potuit; nisi Sa-
 pientia ipsa: id est Deus.

Tria verò hæc, etiamsi eximia, non Tria hæc non juve- runt corruptum, genus hu- manum.
 attulère tamen plenam generi humano
 medelam: Nam, *Lege Naturæ & scriptâ,*
nunquam ita cultus Veri Dei obtinuit, ut
πολυθεϊα & idololatria tolleretur: nec Ju-
 daismus Dei Veri notitiam, ad gentes
 transmisit. Unde, *Deus Israelis vocatus,*
qui omnium esse debuit: & ignoratus ubique:
 & tantùm notus in Judæa Deus: Philoso-
 phia verò multò minùs id præstitit: dum
 aut non firmiter, unum autorem & recto-
 rem universi docuit: aut si docuit; (ut
 forsitan secta Stoica;) nullo tamen fructu
 ad cultum ejus: imo adeo eum insuper
 habuit; ut ei; sapientem suum, vel æ-
 quaret: vel præferret. Immortalitatem
 autem animorum, nulla prorsus professâ
 K 5 est,

est, aut firmiter asseruit. Neque id mirum: sicut enim (inquit Augustinus;) oculus, absentia, id est à sensu remota, non videt; ita mens humana, invisibilia & æterna, quæ ultra captum ejus sunt, non agnoscit. Uti verò, quæ scire, quæ videre non possumus; illis credimus, qui sciunt; qui viderunt; ita *Divina & æterna, à Deo æterno tantum, didicisse oportuit.*

*Itaque
ultima
imposita
manus.*

*Incarna-
tione Dei.*

*Cujus
fructus
ante re-
sensiri.*

Itaque: ut ultima tandem manus imponeretur tanto operi; postquam Deus multifariam multisquè modis, olim locutus esset Patribus, in Prophetis; novissimè loquutus est nobis in Filio: & docuit nos, omnem veritatem, per eum; qui est *Via, Veritas, & Vita.* ita ut jam totum genus humanum, Deum Verum, ejus Providentiam, & demum vitam æternam agnoverit: credideritquè: eaque obtinuerit salutis subsidia; quæ recensui compendio: cum de Gratiâ tractarem: & quæ dicam infra uberiùs, ad quæ loca ne tautologus sim; meritò Lectorem remitto.

*De alterâ, nempe Spiritus Sancti
Missione.*

Sequitur jam altera manifestata nobis *Missio: Tertiæ Divinitatis Personæ: nempe Spiritus Sancti: pari compendio, eodemquè ordine tractationis explicanda.*

Oeco-

Oeconomiam ejus, Ecclesia Catholica *Oecono-*
 profitetur talem. Post perfectum consum- *mia mis-*
 matumquè redemptionis nostræ opus: *stonis*
 quod Filii Persona implendum susceperat: *Spiritus*
 cùm idem *Redemptor* rogaret Patrem, ut *S.*
alium Paraclitum daret nobis, qui maneret
 nobiscum *in æternum*; & rogatu ejus, &
 meritis, *venit Paraclitus Spiritus Sanctus*:
 quem misit Pater in nomine ejus. In no-
 mine, inquam, ejus: *sicut enim in æternâ* *Qui à*
illâ Processione, à Patre Filioquè originem Patre Fi-
habet; ita & ab utroque temporalem missio- *lioquè*
nem. Quæ tum primùm manifestata no- *missus.*
 bis; cùm Filius opus consummasset,
 quod illi dedit Pater ut faceret: ante enim
 non erat plenè Spiritus Sanctus datus,
 quia Jesus nondum erat glorificatus.

Acceperunt ergo credentes virtutem *Narratio*
 Supervenientis Spiritus Sancti, in eos, *hujus*
 tum primùm; cùm complerentur dies *Missionis*
 Pentecostes: & essent omnes discipuli pa-
 riter in eodem loco. *Factus* enim tum re-
 pentè *de cælo sonus*, tanquam *advenientis*
Spiritus vehementis: & replevit totam do-
 mum, ubi erant sedentes. Et apparuerunt
 illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis:
 seditquè supra singuloseorum.

Miro tum, inquam, modo communi- *Per quâ*
 cationis, per infusionem quandam, & illa- *sigillum*
 psium Substantiæ suæ, impressit Spiritus *sanctita-*
 Sanctus, velut sigillum ac formam, san- *tis.*

Etificationis animabus credentium. Ante hunc diem, Patriarchis & Prophetis, quin imo & Apostolis; per Operationem tantum, & effectum, charismata sua

Tum primum personaliter, & substantialiter, non dona tantum sua, sed seipsum infudit: ut scripturæ loca evindunt: cum eum, nobiscum manere, in nobis habitare, nos templa ejus esse, & denique, ut pignus, & arrhabonem, eum habere; testantur. Quæ cuncta substantivam, & personalem in sessionem declarant; factam non tantum per gratiam Operationis; (inquit Augustinus;)

Cujus rei exempla creata. sed per ipsam Divinitatis ejus præsentiam: ita; ut in vasa cordium, animarumque (inquit idem;) non jam odor balsami, sed ipsa substantia sacri defluerit unguenti. Cujus conjunctionis, peti similitudo potest, à mixture metallorum: vel olei cum cerâ: vel cum aquæ vinum infunditur.

Communicatio hæc differt ab unione hypostatica. Non est tamen ea unio, quæ ex duabus Naturis in Christo: ibi enim, à Deo, in unitatem Personæ, assumpta Humanitas; hæc Humanitati communicata Divinitas: ibi unio, & individuo homini propria: hæc pluribus æquè impertita: per illam Homo verus, Deus verus: per hanc in filios Dei, hominum adoptio: non Spirituum; sed Spiritualium. Unde ibi naturalis unio: hæc habitualis tantum.

Catt.

Causam Missionis istius, Divinitas, non *Causa* aliam, quàm in Incarnatione habuit: ^{hujus} nempe *beneficæ Naturæ suæ vim*: & se ^{Missionis} communicandi insitum appetitum: per ^{bonitas} hunc; ut à Filio facta copiosa redemptio; ^{Dei,} ita à Spiritu Sancto, *Sanctificatio nostra*.

Non enim hæc ab alio esse potuit, quàm à Et san-
Deo. Nam Sanctificatio, est animi hu- ^{ctificatio}
 mani, supra ejus vires naturales, gratis ^{nostra}
 effecta capacitas: quæ Deo plenos, ejus- ^{Quæ non}
 què confortes naturæ, efficiat. Creatura ^{potuit esse}
 itaque non potest sanctificare Creaturam: ^{nisi à Deo}
 quia quod Naturale tantum est, Super- ^{unde au-}
 naturalem effectum non producit. Dein- ^{toris con-}
 de; nulla res potest animum, ejusquè re- ^{venientia,}
 cessum ingredi, præter Deum. Ille solus ^{Nam}
 scrutans corda, alioqui imperscrutabilia; ^{creatura}
 illi uniri; in illum tantum possumus ^{non potest}
 transmutari: (ut supra cum amoris vim ^{quid su-}
 demonstrarem; explicavi:) ille denique ^{pernatura-}
 solus est, dominus & arbiter mentis no- ^{turale}
 stræ: quam semper adire intimè potest: ^{produce-}
 ejus facultates ingredi: & quocunque ^{re.}
 vult, movere: ac ducere. Itaque largi- ^{Nec ani-}
 tio Sanctificationis, est munificentia Di- ^{imum in-}
 vinitatis. ^{gredi.} ^{Quod so-}
^{lius Dei}
^{est.}

In Divinitate autem, proprium & pe- ^{Sanctifi-}
 culiare id tertiæ Personæ: id est Spiritui ^{catio pro-}
 Sancto. Causa est: quia illius æterna ^{pria ter-}
 Processio, à voluntate ortum ducit: ^{tia Per-}
luntati autem, ita Sanctitas annexa; ut ^{sona.}
 in-

intellectui Veritas. Unde Personalis hic character, Spiritui Sancto; ut sit autor Sanctificationis.

*Quia à
Deo a-
mante orta.*

Deinde; *ille non natus nobis est, sed datus*: idquè ideo; quia amor; origo, & causa doni; Spiritus Sanctus. ergo proprie Donum, quia amor: Donum autem non aliud; nisi Sanctificationis: nam præter illam, à Deo amante, donari nobis minus non decuit: majus non potuit. Hoc accepto; contingit summum homini bonum: hoc dato; impletur summus Dei amor.

*Cui velut
aditum
fuit In-
carnatio*

Tertiò; *cùm se generi humano, ita prodidit Divinitas, in Incarnatione Filii; quidni faceret idem; in tertia Spiritus Sancti Persona*: cujus proprietates bonitas, & caritas est? Cùm Filius, non modò reparasset; & in integrum restituisset naturam humanam; sed etiam hypostasi suâ ornasset; & velut aptam amoris infinito reddidisset; quomodo, non rueret ille, *in communicationem?* non aliter, ac ignis admotus, in Materiam accendi & ardere promptam? si sapientia æterna eo se demisit; ut non Spi-

*Et Sapi-
entia ex-
emplum
bonitas
Subsecuta*

rituales Substantias, & Angelos, sed caritatem, & semen Abrahæ apprehenderet; quidni delaberetur Bonitas infinita, & effunderetur itidem super omnem carnem, jam Divinitatis consortio, & unione nobilitatam, & ut in Spiritum verteretur, faci-

facilem paratamquè? Meritò itaque, hisce de causis, æterna charitas, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum: qui datus est nobis: ut bonus bonos, ut Sanctus sanctos efficiat.

Post *Convenientias auctoris*, sequitur *modi* *Convenientia modi.*
di, congrua & consummata præstantia: *In igneis enim linguis*, Spiritus Sancti Mis- *In igne apparuit quia amor est.*
 fio apparuit: convenienti profectò; æstui illi æterni amoris; & vim ac efficaciam ejus repræsentante Formâ. *Quid enim amoris, igne similis?* utriusque natura ardens, & flagrans est. Misit itaque, Pater & Filius, sacrum hunc ignem in terram: hoc utique fine, ut accenderetur, & arderet: ut fervens in nobis desiderium sui *Ut accenderet,*
 faceret: & cum flamma sursum elevaret: ut scoriam animorum purgaret: vitiaque *purgaret, exureret.*
 exureret: ut denique, mentes, affectibus terrenis facile cæcas; illustraret: ac lucis suæ radio illuminaret.

In linguis etiam apparuit: & statim post *In linguis apparuit.*
 descensum suum, largitus est earum no- *Quia largitus imperitis earum notitiam.*
 titiam: cum admiratione enim omnium maximâ, rudes, ignari, indocti, imperiti, coeperunt loqui variis linguis: prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis: ut nempe, quemadmodum conatus superbiæ, & vanus elatusquè Spiritus, confudit linguas; ita Spiritus Sanctus eas uniret: & hoc necessario instrumento, Apostolos ad præ-

prædicationem Veritatis, redderet idoneos.

Quia nos docet loqui in Psalmis Spiritu- libus.

Vt loquamur rectè Verbum, quod Caro factum est.

Convenientia temporis.

Nempe post redemptionem sanctificationem.

Præterea, impleti Spiritu Sancto, variis linguis loquimur: dum in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus, puras manus levamus: laudes & gratias agimus: prædicantes magnalia Dei. Denique, Verbum æternum nobis manifestatum est: dum Verbum Caro factum est. Compotes ergo Verbi, ut illud loqueremur; Spiritus Sanctus, qui suggereret nobis omnia, & cujus unctio doceret nos omnia, in linguis igneis venit: Ut quia pollutis adhuc labiis, loqui abbreviatum hoc Verbum non potuimus; velut candente illâ (ex Isaia) prunâ, seu calculo, labia nostra pura, & munda redderet: & linguas nostras, humana tantum balbutientes, & ad Divina mutas, novo calore ac spiritu, ita animaret; instrueretque; ut loqueremur rectè.

Tertia est *Convenientia Temporis*: sed ea jam in ipsa Oeconomia Missionis explicata est: nempe, post redemptionem impletam, convenienter Sanctificatio perfici debuit: & cum ascendit, qui descenderat; misit quod promiserat: & dedit dona hominibus: nisi enim ascendisset, prius consummato opere; meritis ejus, obtentus Paraclitus, non venisset ad nos. Ergo *commodè Redemptionem Sanctificatio secuta est.*

Ne-

Necessitas demum Missionis istius expen- *Necessitas*
 denda restat. Ea autem est nostræ miseriæ: *hujus*
et si enim redempti à Christo; non tamen re- *Missionis,*
lictæ sine hoste: cum quo dum vivimus, *primum*
 continuè nobis pugna. Voluit nempe cer- *ex nostra*
 tamen nobis esse; ut esset meritum, vi- *indigen-*
 ctoria, & corona. *Hostis primus Caro est:* *Contra*
 quæ adversatur ita Spiritui; ut ille olim, *carnem*
 in homine non mansurum se dixerit, *quæ spi-*
 quia caro esset. Contra hunc ergo, con- *ritui con-*
 tinuum, & domesticum hostem; præsi- *traria.*
 dium unicum, intima Spiritus Sancti in
 nobis mansio: Quam & promisit Deus,
 cum dixit; Effundam Spiritum meum
 super omnem carnem: & præstitit: cum
 Spiritus Sanctus supervenit in nos: ita,
 ut quod ex carne natum, caro erat; id
 nunc natum ex Spiritu, unus cum illo
 Spiritus efficiatur.

Necessitas ejusdem Miseriæ, altera est: *Alterà*
ab hoste altero, nempe Dæmone: cum quo *contra*
 etiam major multò, quàm cum carne *Spiritua-*
 colluctatio: adversarius enim hic noster, *lia ne-*
 non modò tanquam leo ferox inhiat no- *quitia.*
 bis; sed etiam ut callidus serpens, insidia- *Nobis ex*
 tur calcaneo nostro. Porro, cum ille spi- *nim in-*
 ritus sit; ideo necesse fuit, firmari nos & *hiant &*
 tutari Spiritu Sancto: qui ab ejus potesta- *insidiantur.*
 te & servitute eriperet, & in libertatem
 Filiorum Dei vindicaret: nam ubi Spiri-
 tus Dei, ibi libertas.

Ultima

Tertia Ultima Neceſſitas eſt: quia orbatī per
quia era- *Ascenſum Chriſti, indigebamus Paraclito,*
mus or- *ſeu conſolatore animarum noſtrarum: Qui*
phani *igitur dixit, non relinquam vos orphanos;*
poſt Chri- *providit hunc tutorem: & ſuis meritis*
ſtum. *obtinuit: & unâ cum Patre præſtitit: ac*
Et aſſi- *miſit. Et; ſicut æternus Pater, ita dilexit*
ſtente *mundum, ut ei Filium ſuum unigenitum da-*
Spir. S. *ret; ita ille cum Patre, dilexit quoque eum*
egebamus *uſque in finem: dum ambo, à ſe utroque pro-*
cedentem, donârunt Spiritum Sanctum: ſem-
per nobiſcum manſurum: & aſſiduum
noſtri rectorem: & protectorem.

Viriuſq; Hæc ſunt quæ ſtriçtè recensui; utriuf-
Miſſionis que Miſſionis, immenſa prorfus, & infi-
ingens er- nita Dona Gratix: quæ non modò fando
ga nos di- complecti, nemo dignè poteſt; ſed ne
gnatio, cogitatione quidem ac mente aſſequi: ad
quæ ſtupent Angeli: & mirantur tantam
dignationem generis humani: dum ſe tota illi
Angelis *infudit Divinitas: quin imo ſi tangi poſ-*
pœne in- *ſent invidiâ, quererentur, homini velut*
videnda. *minori, & prodigo filio, præ ſe & Na-*
turâ ſuâ, talia ac tanta data, conſeſſaque.

Inſinitè Itaque exinde, quid ſit muneris, offi-
æſtiman- *ciiquè noſtri, dignè æſtimemus: magna*
da. *quippe accepimus: & naturæ noſtræ mo-*
dum longè ſupergreſſa: quæ ut dantis
magnitudinem teſtantur; ita confeſſio-
nem noſtræ indignitatis inprimis requi-
runt. Profiteamur ergò verè nos indignos,
ut

ut tantò magis crescat gloria, beneficæ *Cum con-*
 Divinitatis. Deinde exaltemus Dominum, *fessione*
 & exultet spiritus noster in Deo salutari, *nostra in-*
 ac sanctificatore nostro. Postremò parem *dignitatis*
 curam, studiumque, tot ejus auxiliis su- *Laude*
 mamus, impendamusquè, & coopere- *Dei.*
 mur gratiæ: ut compotes esse possimus *Et coopere-*
 (quam explicatum eo;) Gloriæ, *ratione*
gratiæ.

D O N A G L O R I Æ.

AD hæc enim explicanda expendenda- *Eorum*
 què, Ordo me promissæ tractationis *basis Im-*
 deducit. Quorum basis ac fundamentum *mortali-*
 duplex est: nempe *Immortalitas animorum:* *Resurre-*
 & *Resurrectio Corporum.* *ctio.*

De utroque non est opus longâ disserta-
 tione evagari: Christianis namque scri-
 buntur ista: utrumque firmâ fide creden-
 tibus. Et in Prolegomenis jacta jam sunt, *Primâ*
 etsi velut per transfennam, solida tamen *asserta, in*
 argumenta, adstruendæ immortalitatis: *prolego-*
 Vitamquè æternam nobis Deus promisit: *menis.*
 commendavit: appetere suasit: & hanc
 præsentem, transitum tantùm, ad illam
 nunquam finiendam, esse asseruit: do-
 cuitquè: & quidem tam certò, tam cre-
 brò, ut non sit amplius dubitandi locus.

Resurrectionem item Corporum, ipse *Alterâ*
 Resurgens, & docuit: & monstravit: u- *certa iis*
 tique omnipotenti Deo *minimè difficilem:* & *aperta*
Nam

Deoque facillima. Nam qui potuit hominem Creare, quomodo non posset mortuum suscitare? Cùm (ut Augustinus ait,) majus miraculum sit, novos semper homines nasci; quàm mortuos resurgere: *difficilius namque est,* (ait Minutius Felix:) *id quod non sit incipere; quam id quod fuerit, iterare:* Quod itaque Deus præstare facillè potest; id & præstitit ipse: & deinceps præstiturum promisit.

Credenda igitur firmiter.

Credo itaque: & cum Jobo scio: ac dico: quòd Redemptor meus vivit: & in novissimo die, de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle meâ: & in carne meâ videbo Deum meum: quem visurus sum ego ipse: & oculi mei conspecturi sunt: & non alius: reposita hæc est spes in sinu meo.

Et vita altera certo expectanda.

Vivemus inquam, vivemus in æternitate: cum animâ & corpore: vitam alteram: & ; si hanc præsentem rectè egerimus; felicem omnino, ac beatam: Quam difficile est verbis explicare: cùm notum sit illud; auris, & oculi sensum, ac experimentum, quin & captum, mentis humanæ, longè superare ea; quæ præparavit se diligentibus Deus: attamen dicenda sunt, prout in umbra tantùm, & tenui imagine tradita habemus.

Cujus beata ineffabilis gloria.

Qua primum ad animum pertinet.

Ea verò partim ad animum pertinent: partim referuntur ad corpus. De Animo jure merito præmittam: ille enim propriè solus

solus capax est, veræ felicitatis. Huic igitur ^{Vulgò in visione ponitur.} visionem Dei tribuunt: & hoc compendio totum designant, quod hominem reddere beatum potest. Neque ego diffiteor: quin imo prorsus agnosco: sed id paulò aliter, quàm vulgò solet, explicare contendam.

Primùm igitur; *totâ Animâ Deum recipi*; Dico. *Cujus facultates, seu Potentia* cum sint tres; nempe *Memoria, Intellectus, Voluntas*; ideo omnes hæc à Deo ^{Sed id accuratius ad facultates animæ aptatur.} repleti; & omnes plenè & pariter compotes illius debere fieri; firmiter statuo: atque id ita deduco.

Memoriæ visionem attribuo: Non ex sensu fateor, nuperæ scholæ; sed nec cujusquam veterum, quod sciam; sed si inspicis, profectò ex Naturâ ipsâ rei. *Memoria namque mihi; est Potentia animi, & internus ejus sensus, species & imagines, seu ideas rerum apprehendens: ac retinens.* Obtinuit vulgò, ut pro recordatione tantùm, & *reminiscentiâ accipiatur*: sed imperitè ^{Recordatione, cogitatione, admiratione.} profectò: hæc enim, pars ejus tantùm est: nempe quæ præterita revocat. *Alterâ* verò est, quæ in futura extenditur: & fertur: *quam vocabo, Cogitationem.* *Tertiâ* denique, quæ præsentia aspicit, quæ *Admiratio* rectè vocabitur.

Tria hæc; visionem & intuitum animi, referunt omnino: ac repræsentant. Nam

Re

Recordatio, præteritorum est visio.

Cogitatio futurorum.

Admiratio præsentium.

Phantasma & prima apprehensio Memoria tribuenda.

Quæ par aliis animæ facultatibus.

Imò ordine Originis prima

Visio ejus est Divina essentia.

Reminiscentia præteritorum, quid aliud est, nisi sub aspectum animi, revocatio quædam & reductio? Futurorum deinde cogitatio, (cogito autem à cogo, quod est veluti conago, seu conduco, & concito:) est eorum quæ ante nos, sub animi inspectionem collectio. Unde qui illa colligit, conjicitquè, prospicere & providere dicitur. Admiratio, præsentium est intuitus & visio mera: (unde miro; olim idem quod video:) quæ dum exacta est; illicium statim præbet agnitioni. Phantasma igitur, seu visum, propriè ad memoriam pertinet: & id; quod prima apprehensio intellectus vocatur; non intellectus pars, sed memoria ipsa est. Confundi hæc facilè possunt, ob magnam facultatum Animæ inter se connexionem: sed profectò non debent: & secernenda sunt. Nec Memoria ex intimâ actione, & operatione Animæ expungenda; quæ primas in illa partes obtinet. Estque Potentia: non modo par aliis duabus; quia illis coessentialis, sed ut supra memini Ordine Originis prima. Meritò itaque in beato illo statu animorum, primam partem habere debet: eamquè non aliam, nisi *Visionem.*

Visio hæc Memoriae, est inspectio & intuitus quidam Essentie Divinae, intimaquè Naturæ ejus: inquit enim Paulus: nos Deum

Deum visuros sicuti est: & non ut nunc, per speculum, & in ænigmate; sed facie ad faciem. Videre autem sicuti est, pro-^{Qua vi-}fectò videre est Essentiam. Et facies Dei,^{debitur} (inquit Augustinus:) manifestatio ejus^{Deus si-} est. Videbimus ergo *Memoriâ, Essentiam Dei*.^{cur est.} & defixi erimus, immotâ & immobili, unius Divinitatis, & in illâ totius quod est, admiratione:

Eam verò statim consequitur, altera fa-^{Eam se-} cultas Animæ, nempe *Intellectus*. Cujus^{quitur} est, id quod *Memoriâ visu apprehendit, cog- *Intel-*^{cognitio}
noscere: & comprehendere. Visam itaque à *Intel-*^{etui pro-}
Memoriâ Divinitatem, statim ille nos-^{pria.} cere contendet: & infinitos illos *thesauros scientiæ Dei* ingressus, perfectissimam omni parte *Naturam Considerabit*: agnos- cet: confitebitur. Tunc cognoscam (in- quit Apostolus) sicut & cognitus sum: cognitus autem plenè, ideo pro illâ plenitudine & cognoscens.*

Agnitionem denique ejus, quod *Bo-*^{Hæc de-}
num per se, proficuum, oblectans, & deni-^{nique vo-}
que omni parte perfectum est; quòd consequa-^{luntatem}
tur Amor, & fruitio, & quies, & gaudi-^{rapit in}
um; manifestum omnino est: Ruit enim ^{amorem.}
in hæc *Voluntas*, sponte suâ, & intrat in gaudium Domini sui: & gaudium ejus ne-^{Qui ruit}
mo ab eâ tollet: quod plenum in omnem ^{in bonum}
æternitatem possidebit: & sine fastidio fa- tiabitur: cùm apparuerit ei gloria: & ta-
men

men sine indigentia, sine siti, sine fame, *semper appetens, & semper fruens* erit.

Quæritur quomodo videtur invisibilis Sed in his, difficultates binæ sunt, quæ non explicatæ, dubios & perplexos reddere possent. Cùm enim Deus, ἀόρατος, id est invisibilis, sit; nemo vidit Deum unquam: ut ait Apostolus: & ille de se; Non videbit me homo, inquit, & vivet;

Respondetur quod animo Quæritur *quomodo à Naturâ Creatâ videri poterit?* Respondeo: quemadmodum videntur invisibilia: nempe *animo*. hoc inquam, eum videbimus: sed (ut inquit Apostolus;) cùm apparuerit: *in nostra*

*Ex manifestatio-
ne Dei.*

enim potestate (inquit Augustinus;) *non est eum videre: sed in ejus potestate est, apparere.* Nisi igitur copiam sui fecerit; nisi Naturales vires nostras juverit; non erimus capaces istius visionis. Quæ est, *facultas supernaturalis*, Divino auxilio datâ animæ humanæ: alioqui ad intuitum Divinitatis debili: & infirmæ.

Quod incomprehensus sit Deus.

Deinde ἀκατάληπτος, id est incomprehensus Deus est; *quomodo eum comprehendemus?* Comprehendere enim, est totum & simul complecti: continere; & capere. Porro, ut in illis, quæ quantitate & mole constant; continens contento majus est; ita in Noscibilibus (ut sic τα νοητὰ vocem) par esse debet, notum & noscens: sciens, & scitum: quia alterum alterius imago est vera. Si itaque quantitatem spectes; ma-

jor:

major: Si qualitatem; par esset homo Divinitati: si eam totam plenè comprehenderet.

Dicendum itaque: *non ita eam comprehendendi; ut hac comprehensione, tota exhaustiatur Essentia: & ut ista Notitia, sit indidem cum ejus Substantia: taliter enim solus Deus seipsum novit: ut supra demonstratum: sed ita; prout capax reddi potest natura humana: & infra Divinitatis, (quæ in Triade tantùm est;) mensuram & modum: quem nulla Natura Creatata attingere potest.*

Neque Opponas; simplicissimam Naturam non posse comprehendi: nisi aut totam, aut nihil ex eâ: ita ut aut plenè debeat agnosci Deus: aut prorsus non agnosci. Non hoc inquam Opponas. Quia etsi indivisibilis, & ἀμερής, seu (ut ita dicam;) *impartibilis, est Deus; tamen ut nos eum, quodammodo nunc partimus & dividimus; dum attributa ejus singillatim recensemus; sine ullâ tamen ejus noxâ: ita & in vitâ æternâ, etsi agnosceretur plenè; pro captu & modulo cujusque animæ; non ideo tamen dividetur, secabiturquè in partes: sed totus & simplex, sufficet omnibus: sine sui extensione & partitione.*

Sine divisione ac partitione, ac extensione.

Quodsi petas: quomodo id fieri possit? *Ad memoriam.*
 Hoc unum respondebo: id fieri *ad mensuram capacitatis,* quæ illum recipit. *Quem-que admodum-que capacitatis.*

admodum autem debiliores oculi, non minuunt rem aspectam, etsi illam minus videant; idem quoque & hîc censendum est.

Sed necessarium hic est lumen gloriae.

Locum hunc concludo: Necessarium afferens, Divinum hîc auxilium, & quod vocant Scholæ, *Lumen Gloriae*. Illud enim *desigat Memoriam admiratione: illustrat Intellectum agnitione: occupat denique fruitionem voluntatis: ita ut tria hæc; conjunctim, simul, & pariter, Unum, Verum, Bonum, videant: noscant: ament: idquè tantâ claritate, certitudine, ac dulcedine; quæ Dei, se communicare volentis, vim explere dignè; & ut par est; & Naturæ Creatæ modum, superfluentem (ut ita dicam;) implere possint.*

Post animi felicitatem corporis felicitas.

Felicitate animi sic recensitâ; *Corporis glorificati dotes* enarrandæ restant. Quæ amplæ profectò, & splendidæ, & auctoritate Divinâ, ac Scripturæ Verbis, & Patrum sententiâ memorantur: si dicta ubertim ab aliis, repetere luberet. Quin & illa, eâdem auctoritate addi solent:

Quæ scriptis describitur.

quæ ad ipsam Naturam, ac sensus Corporis oblectandos, semoto eo, quod impurum, imperfectum, statumquè tam altum dedecens est: videntur pertinere. Ut sunt illa: *cùm Deus, Regnum, Mansiones, & dilecta sua tabernacula, thronum, mensam, & cibum, & quod profectò mirandum, se præcinctum & ministrantem promittit.*

mittit: Cùm ibidem, *Cantum & harmoniam, suffitum & odoramenta*, Scriptura memorat: cùm splendor Civitatis illius Sanctæ, tot ornamentis describitur: cùm hæc omnia admiranda, supra visum, supra votum, prædicantur. Quæ cùm propriè pertineant ad Corpus; quin ejus oblectamentis præparata sint; nullo modo potest dubitari: *Frustra enim illud resurgeret, si boni sui expers esset. Non quòd, ista; terreno prorsus, humano, ac hujus vitæ modo censenda sint; sed ratione quâdam: ut nobis ignotâ, ita statui immortalis, congruâ & convenienti.* Immorari his, & oratione provehi, per vestigia, quæ sacri scriptores reliquere, facile esset: sed non est promensura Scripti, quam mihi præfixi.

Potiùs itaque subjungo, necessaria quæ hinc manant monita. Ut quemadmodum Dona Gratia expendimus; ita paria eis hæc Gloriæ agnoscamus: & ut in illis magna accepisse gaudemus; ita in his non minora accepturos speremus. Utrique enim Divinitatis quædam possessio est: ultra quam nihil magni est: sed hoc res differt, quòd Gratia, & potest non strâ culpâ non accipi: & potest non amitti: Gloria cùm obvenit, amitti non poterit: securitas enim, comes ejus perpetua est.

Agnoscamus ergo, ut par est, felicem hunc beatumque statum. Si Poëta spe facti non morimur

mæ posthumæ dixit ; Non totus moriar : Christianus immortalitatis, & resurrectionis certitudine dicat ; Totus non moriar. Et animâ namque vivemus, & corpore.

Mors enim somnus.

Toto itaque animo æterna appetenda.

Mors enim nostra, verè somnus tantum, & dormitio est : & phase, seu transitus ad vitam meliorem : Hoc meruit, qui mortem moriendo triumphavit : idquè victoriæ præmium, præmiumquè, & ipse tulit : & nobis reliquit. Anhelemus eò igitur : Deum in quo omne bonum appetamus : in eum toto animo, & Naturâ feramur : & sic transeamus per bona hæc temporalia, ut illis æterna lucremur.

PARS CAPITIS TERTIA.

Ut à nobis nosci voluit Deus. Ubi, Religionis veræ, triplex, per tria tempora, status : ejusquè ultimæ, id est, Christianæ, fundamenta : ac Signa : Per quæ Hæreses, ab illâ, facile dignosci, vitariquè possunt.

Deus se autore cognoscitur.

Hinc manat religio vera.

Deus non nisi se autore cognoscitur : inquit verè Hilarius. Itaque illi soli de se credendum est : & iis ; quæ cognitioni nostræ, tribuit, assentiendum. Hinc enim religio manat : id est : *de rebus Divinis, segura, immutabilis, & necessaria, à Deo hausta veritas.* Videamus igitur : quoties, & quomodo, eam, generi humano, aperuit : seu, *ut à nobis nosci voluit, Deus.*

LEX

L E X N A T U R Æ.

Vera Dei cognitio, ac Religio, ad tria ^{Prima in} tempora reducitur. Primùm enim; ^{lege natu-} ^{ra.} innotuit statim Deus; homini creato. Nam recens, à Dei manu, & opere, factorem ^{Innotuit} suum conditoremquè, quin cognoverit; ^{enim A-} ^{damo} ^{Deus.} dubitari non potest: *manifestavit enim se illi: allocutus eum est:* & dum mentem ejus, cognitione rerum creatarum illustravit; (quod nomenclatura illa animalium testatur: & addictum usui ejus univ-
sum:) Dum, inquam, hæc usu ipso, cognovit; necesse est, ut Autorem quoque eorum cognoverit.

Sed hæc notitia: ut sufficiens & conve- ^{Sufficien-} ^{ti ad sta-} ^{tum inno-} ^{centia no-} ^{titia.} niens, rectæ illi ac simplici innocentia erat; ita procul, à curiosâ nimis, acri, & inquietâ indagatone: in quam, *esu ve-* ^{tituti fructus,} *lapsa est natura humana: & loco sapientia, scientiam tantùm consecuta:* quæ eam anxiam magis reddidit: & turbatam. Quippe, quam non dono Dei, sed transgressione mandati, & pravâ concupiscentiâ, adepta est.

Post culpam verò; & poenam primi ^{Qua post} ^{culpam} ^{non cessa-} ^{vit.} Parentis: nihilominus, & ipsius, & posterorum ejus, eam curam habuit Deus; ut noluerit eos oblivione Divinitatis, ignorantia recti, & neglectu probitatis perire. Ipsum quinimo *Caim*, odio fratris, ac

Firmata, invidiâ incensum, jamquè cædem ejus co-
salubri gitantem, *blandè admonuit*: Bene, aut
redargu- fecus, facta; præmium vel pœnam ma-
zione, & nere: Moderandum ratione affectum:
admoni- & posse eum domari. Nonnè si bene e-
zione geris, (inquit) recipies: sin autem malè;
Caim. statim in foribus peccatum aderit? sed sub
 te erit appetitus tuus, & tu dominaberis
 illius. *Quo ipso; peccatum contra naturam*
esse, vitariquè posse, ostendit: Conscientiæ
 internum dictamen firmavit: & denique,
 in posterum, vitæ emendatæ statuit præ-
 ceptum.

Apud Se- Post necem Abelis, natus est Adamo
thi proge- Seth: huic verò filius Enos: qui (ait
niem cul- Scriptura) cæpit invocare nomen Domi-
nis Dei ni: Cultusquè Dei, ac Religio vera, apud
verus. illius posteros mansit: Scissumquè genus
 humanum, in filios Dei, in Sethi po-
 steris: & filios hominum, in generatione
 Caim.

Quem Sed cùm filii Dei, accepissent sibi in
sorrupio uxores filias hominum; corrupissetquè
genere omnis caro viam suam; *Noë tantum,*
humano, (inquit Scriptura;) Vir justus, atque per-
solus Noë fectus fuit, in generationibus suis: & *cum*
propaga- *Deo ambulavit*: ideoquè solus diluvio ser-
vis. vatus est.

Ex ejus tamen posteris, potissima pars,
 in theoplanesiam politheiam, & idolola-
 triam lapsa. Sem tantum generatio, ad
 Abra-

Abraham, & deinceps per Israëlitas, us- ^{Cujus ta-}
 que ad promulgationem scriptæ legis, ^{men po-}
 propagavit acceptum Deo cultum: qui ^{steri lapsi.}
 pauco tum constabat ritu: eoquè usu po- ^{Præter}
 tiùs, quàm per institutum, recepto: ac ^{Sem &}
 introducto. Præter circumcissionem, quam ^{Abrahâ.}
 Abraham, expresso jussu Dei orsus; fan- ^{Cui cir-}
 guine pactum, cum Deo sanxit: eoquè ^{cumcisio}
 suam posteritatem obstrinxit. Huc usque ^{imperata,}
 vocatur lex naturæ.

L E X S C R I P T A.

Sed cùm, nullo hætenus certo institu- ^{Deus tan-}
 to, illigasset Religionem Deus; tandem ^{dem Re-}
 ejus statum definiuit: promulgatione legis: ^{ligionem}
 digito suo, in tabulis lapideis, exarata: & ^{scripto}
 jussæ, imperatæquè per Moysen interpretem. ^{præcepto}

Promulgationis istius, ingens prorsus ^{Et pro-}
 authoritas: quippe factæ, autore ipsomet ^{mulgaa}
 Deo. Quod ipse, utpote magnum, sig- ^{legem}
 nanter expressit: dum Moyfi loquens; ^{propria}
 veniam (ait) ad te: in caligine nubis: ut ^{allocutio-}
 audiat me populus loquentem. Et cùm ^{ne.}
 hoc, magnâ præstitisset majestate: vidi- ^{Et mag-}
 stis, (inquit,) quòd de cælo locutus sum ^{na maje-}
 vobis. Nempe; postquam toties, pri- ^{state.}
 vatim affatus Patriarchas esset; tandem
 etiam totum, ex eorum progenie popu-
 lum, triduo ante præmonitum, consti-
 tutoquè die. Hanc allocutionem Moyses

*Quod
merito
exagerat
Moyses.*

*Magnum
quippe,
& ad au-
thoritatem,*

*Et ad in-
cunctandam
terrorem.*

*Lex hac
partim
Moralis.*

*Quae ve-
tat pecca-
re.*

ingeminans; Accessistis, (ait) ad radicem montis: qui ardebat usque ad coelum: locutus est Dominus ad vos, de medio ignis: vocem verborum ejus audivistis. Et passim hæc, merito in sacris repetuntur: eximia enim, & prorsus summa fuere, ad conciliandam legi auctoritatem: & quæ assensum ei, obsequiumque, exigent, necessariò. Non enim populus Israel, (inquit Augustinus;) auctori legis Deo, & ejus interpreti Moyse, sic credidit; quemadmodum suo Lycurgo Lacedæmonii: quòd ab Jove, sive Apolline, leges quas condidit, se dixit accepisse. Cùm lex dabatur populo, quâ unus coli jubebatur Deus; mirabilibus signis, prodigiis, & motibus apparebat, creaturam servire debere Creatori: & timor incussus est Dei; terribilis super omnes Deos: & frenum exinde peccati. Hanc enim causam, sic promulgatæ legis, adfert Moyses: ut terror illius esset, (inquit,) in vobis, & non peccaretis.

Lex ista, & Religionem continet: & Politiam: de hac non est hîc sermo. Religio verò, de qua nunc res est, habet præcepta: partim ad vitam, & mores: partim ad ritus, ceremonias, cultumque Dei. Prima pars, *Moralis* dicitur: quæ aut vetat peccare: dum, non occides; inquit: non furtum facies: aliaque: sed in-
ter

ter illa, altum profectò, perfectumquè
 illud: non concupisces: quo omne pec-
 catum penitus arcetur: excluditurquè:
 Aut jubet bene agere: imperatquè virtu- *Et jubet*
 tes: quarum officia ad duo capita redigit: *bene age-*
 nempe, ad Dei, & proximi dilectionem. *re.*
 In his enim duobus, universa lex & Pro-
 phetæ. Hoc mandatum magnum in lege.
 Hoc compendium pietatis, charitatisquè
 in quo tota sanctitas, & justitia.

Pars altera ejusce Religionis, *ceremo-* *Partim*
nialis erat. Ubi accuratè, cultus sacrorum *Ceremo-*
 descriptus: ut ritus phase: esus agni: & *nialis. in*
 azymorum: requies Sabbathi: neomeniæ: *ritibus.*
 altare: victimæ: holocausta: expiationes:
 thymiamata: aliaquè complura: quæ si-
 gillatim, minutatimquè recensentur.

Lex itaquè Domini Sancta: sed tamen *Sancta e-*
 pro ingenio; populi constituta. Hinc e- *quidem*
 nim est: quòd *præmia illi fuere, vitæ præ-* *sed ad in-*
sentis: & bonorum temporalium: quorum *genium*
 promisso, & largitione ad observantiam *Populi*
 invitatus: non aliter; quàm pueris olim, *facta.*
 dant crustula blandi Doctores: elementa *Premia*
 velint ut discere prima. Deinde: cùm *hujus vi-*
 idem populus duræ admodum esset cervi- *ta assig-*
 cis; pœnis repentinis, & suppliciorum *nans.*
 fervili terrore, sæpiùs compescendus fuit.
 Uti enim, olim futura præmia, illos non *Pœnis pu-*
 illexissent; ita nec pœnæ deterruissent *niens re-*
 posthumæ. Omnino itaque ingenio tan- *pentinis.*

tum populi illius, accomodata lex fuit.

Unde patet cessaturam fuisse. *Atque vel hinc patet: cessaturam illam fuisse: & locum daturam perfectiori: quæ omnes gentes concerneret: converteret: & comprehenderet. Prout id Jacob Patri-*

Prout prædictis imple- tumquæ. *archa, David sapius, tum Isaias, Jere- mias, Daniel, Malachias, aliique locis notis prædixere: impletumquæ videmus.*

Ipsemet scribere. *Nec sine causa est, quod decem tantum præcepta ἀπὸ νόμων voluerit Deus. Nempe ut majorem auctoritatem adderet illis, quæ totum genus humanum in perpetuum obligant, ideoque; immutabilia sunt.*

LEX GRATIÆ.

Tertium Religionis vera tempus à Christo. *Post legem, itaque naturæ, quæ ad Moysem; post legem scriptam, quæ ad Christum; tandem ab illo: incipit consummata Religionis tempus: tertium; ultimumquæ: quod est, Lex nova: Lex gratiæ.*

Qui auxit moralia præcepta, ac perfecit. *Quæ licet figuram, (inquit Leo;) in veritatem; Prophetiam, in manifestationem; legem denique in Evangelium vertit; attamen non modo nihil, de Moralibus ac Decalogi præceptis dempsit: sed potius longè illa auxit: perfecitque: ut vel ipso hoc Scripto, quo præcipua Christianæ sanctitatis explicantur, patet evidenter. Ceremonialia verò, quæ in figura olim erant, re ipsa*

ipsa complevit: ita ut pro carnibus anima-
 lium, & sanguine hircorum, jam (ex
 prædictione Malachiæ) in gentibus, &
 in omni loco, sacrificetur, & offeratur nomi-
 ni ejus: Nempe, oblatio munda: novum &
 incruentum Sacrificium: de quo infra di-
 cendi erit locus.

Præmium verò legis istius, æternum con-
 stitutum: & non in carne, sed spiritu beati-
 tas. Cùm Christus, suis meritis, dedit
 nobis potestatem filios Dei fieri, his; qui non
 ex carne nati, credunt in nomine ejus: &
 exinde, hæreditatem capiunt æternæ fe-
 licitatis: in qua summum, & naturam
 etiam supergressum hominis, bonum.

Quod attinet novæ hujus legis promul-
 gationem; hæc non eo, quo vetus, modo fa-
 cta. Non enim illi apparatu, Majestate, &
 pompa: quia hic modus, ad ingenium huma-
 num, sese quodammodo attemperantis Dei,
 ultra non placuit. Non etiam cum terrore,
 minis: quia videretur; non posse serviri Deo,
 nisi ex metu, & coactè. Alia itaque placuit
 ratio: ut patet ex his, quæ de Incarnatio-
 ne dicta sunt. Nempe; per mansuetam
 charitatem, & per infirma ac contemptibilia,
 victor, ac triumphator animorum, mul-
 to mirabilior esse voluit Deus: majoremquè
 hinc vim, & efficaciam suam ostendere.

Unde est, quòd doctrina ejus, humilis
 visa, primâ fronte: & abjecta. Et præ-

*Prædica-
tio Euan-
gelii pri-
ma fronte
humilis.*

*Attamen
vicit su-
perbam
Philoso-
phiam.*

*Et nunc
sola re-
gnat.*

*Non scri-
pto tradi-
ta.*

dicatio Evangelii, (inquit Hieronymus, ad parabolam grani sinapis;) minima omnibus disciplinis videtur: hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum Crucis prædicans. Confer, (inquit) ejusmodi doctrinam, dogmatibus Philosophorum, splendori eloquentiæ, compositioni sermonum: *certè primâ specie, minor videbitur, cæteris seminibus, sementis Evangelii.* Attamen hæc talis; non in sublimitate sermonum, nec in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis; per homines sine literis, (ut vocantur in Actibus Apostolorum) per viles, & imperitos idiotas, *xupias* illas *δ'όξας* evertit: vanas esse ac inanes ostendit: *natas de ingenio, & sapientiâ sæculi: quam Dominus, stultitiam vocans, stulta mundi in confusionem superba Philosophiæ elegit.* Ita ut & illa; & literæ; & scientia quæ inflat; omnisque mentium fastus; tandem *colla ejus doctrinæ submiserit: quæ irrifa, ac illusa olim; nunc sola regnat: & animis imperitat nostris.* Nempe; vicit, suis viribus, nixa veritas: & stupendo prorsus modo, peregit tranquilla potestas: quod violenta, vetus illa, non fecit.

Altera promulgationis legis novæ diversitas: quòd non scripto, nec per literam, facta sit. Nihil enim scripsit, nihil dictavit Christus. Nec doctrinæ suæ, quam mundo in-

intulit, formulam autographam reliquit. Ita; ut *Euangelium*, seu bonum nuntium; non sit propriè, narratio illa dictorum, gestorumquè Christi: quam quatuor, ab Ecclesia approbati, Historiæ istius, Sancti Scriptores, edidère: sed potiùs hoc nomine vocari debet *κῆρυγμα* ipsum: id est, legitima prædicatio: facta per Apostolos: id est Missos. Ideo prudenter certè, ut omnia, adnotavit Maldonatus: non vocari in scripturis *Euangelistas*, qui *Euangelicam* scripsère Historiam: sed potiùs qui prædicarunt *Euangelium*. Quod testatur, locus ille notus factis, *Isaiæ*, cùm inquit: Quàm pulchri sunt super montes pedes Euangelifantis, & prædicantis pacem: annuntiantis bonum: prædicantis Salutem: dicentis; Sion: regnabit Deus tuus. Quæ non de scriptoribus, sed prædicatoribus *Euangelii*, & Apostolis dici; & verba clara testantur: & vel ipso Paulo interprete, manifestè constat.

Qui ipsi Apostoli, non ex scripto prælegendam, sed ex auditu prædicandam, fidei formulam accepere. Ostenduntque id: solennia illa; oretenus data, legationis velut instrumenta: quæ ab *Euangelistis* referuntur. Ut à *Matthæo*: qui post recensita Apostolorum nomina, datamquè illis tam amplam potestatem; *Hos*, (inquit) *duodecem misit Iesus: præcepitquè eis: dicens;*

Sed prædicacione.

Euangelistæ propriè prædicatores.

Et loco Isaiæ.

Et interpretatio Pauli.

Apostolè oretenus missi, non scripto instructi.

Testimonio Matthæi.

Lucas. *Euntes prædicate, dicentes.* Et apud eundem; post Resurrectionem suam, repetiit Dominus: *Euntes ergo, (inquit) docete omnes gentes.* Marcus quoque: *vocavit (inquit,) duodecem: & cepit eos mittere binos: & exeuntes prædicabant.* Lucas convocatis (ait) duodecem, dedit eis virtutem: & *misit illos prædicare.* Apud Joannem; Illud: *sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Et paulò post; ad declarandam potestatem; quorum remisistis peccata, remittentur &c. Paulus quoque; Legatione (inquit) fungimur pro Christo, tanquam Deo per nos exhortante. Qui nos (ait alio loco) *fecit ministros novi testamenti, non literâ, sed spiritu:* Sed omnium optimè, Marcus: claudens Christi Historiam, describit sic modum prædicationis. Et Dominus (inquit) quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum: & sedit à dextris Dei. *Illi autem profecti, prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirman- te, sequentibus signis.* Nullibi itaque, ut vides, mentio: scripto exaratae legis: sed cum promisso assistentiæ, datæ potestatis, & virtutis, missionis, & prædicationis, *jurisquè ligandi, & solvendi.*

Nusquam scripto legem exarataam, promulgans. Cur autem Christus non tradidit scripto doctrinam suam? Primùm, ea causa adferri potest: *quòd semper elegerit, mundo,*

& expectationi humanæ, contraria. Itaque ^{Noluit} illiteratus potius haberi, quam literis uti ^{nempe} voluit. ^{Christia-} In parabolis tantum, ^{nos literis} aperuit os ^{uti.} suum: & quia cum simplicibus fermocinatio ejus; ideo, scriptis operosis non est usus. Deinde cum professus esset, ^{Nec scri-} *venisse legem scriptam solvere: ut id re ipsâ* ^{ptum legi} *ostenderet, nullum ei scriptum opposuit.* ^{scriptæ} Sed ^{opponere.} præcipua, & vera causa, ea omnino est: quòd voluerit Ecclesiam suam, supra fun- ^{Sed Ec-} *damentum Apostolorum stabilire: id est,* ^{clesiam} *tantum supra potestatem à se datam: quam* ^{supra} *numquam cessaturam, neque erraturam, &* ^{funda-} *&* ^{mentum} *fæpius, & magna asseveratione, promi-* ^{Apostola-} *fit: atque re ipsâ adimplevit.* ^{ris straxit}

Lex ergo nova, nihil aliud est; nisi do- ^{Et in po-} *ctrinæ fidei, à Christo oretenus datæ, &* ^{testate} *scriptæ (ut Paulus ait) non atramento,* ^{Ecclesia-} *sed Spiritu Dei vivi; non in tabulis Lapi-* ^{stica, sua} *deis, sed in tabulis cordis; talis inquam do-* ^{assistentiâ} *ctrinæ; ejus ope, auxilio, assistentiâ,* ^{continua-} *per legitimam Ecclesiasticam potestatem,* ^{tâ.} *continuatio: & successio.* Quæ definitio ^{Scriptu-} *constituit, unam, Sanctam, Catholicam,* ^{re novi} *Ecclesiam Christi.* ^{Testamē-}

Sed, inquires; *quorsum ergo scripturæ ti, ad cõ-* ^{solationē} *novi testamenti? Respondeo: ad consola-* ^{tionem} *tionem fidelium, & jam credentium.* Habet ^{jam cre-} *nempe Ecclesia, depositum hoc ingens:* ^{dentium.} *quod custodit: quo gaudet: quo utitur: inquirant* ^{Non ut} *non ut hinc, de sancitâ credendi regulâ, du-* ^{novam si-} *bitet; dem.*

bitet; disceptet; aliamvè (ut hæretici solent) inquirat: (Etenim eam; conformem scripturis, decisam à Conciliis, defensam Patrum sententiâ, &, quod summum; acceptam à Christo, per Apostolos traditam, per eorum successores continuatam, habuit: habet: habebitquè semper.) *Sed, ut fidam narrationem præcipuorum, quæ Christus fecit, aut dixit, habens; refricet, magna consolatione, memoriam primæ prædicationis: & doctrinæ semel constitutæ.*

Sed ut memoriã prædicationis refricens.

Ex eariã privata interpretatione non est fidei Regula.

Non omnia continent.

Non modo ac sine legis scriptis.

Caruit illis ali-quamdiu Ecclesia.

Hinc verò manifestum est, aut fallere, aut certè *falli eos: qui scripta hæc sacra, ita jactitant; & præferunt; ut regulam unicam fidei constituent, non tam illa; quam potius sensum ex illis, suã interpretatione depromptum.* Atqui, nec Evangelica narratio, nec Apostolorum gesta, aut Epistolæ, omnia habent, quæ per continuatam doctrinam tradita accepimus: nec modo, ac fide legis, sunt exarata: ut dogmata nempe omnia fidei, præceptaque rituum, figillatim dicent: recenseant: sanciantque prout lex vetus, & scripta fecit. Et *satis constat, prædicationem, & Ecclesiam, plures per annos, sine ullo scripto extitisse: nullamquè ejus in Actibus Apostolorum, mentionem esse. Cùm tamen essent omnes perseverantes, in eorum doctrinã.*

Quod verò, Evangelistæ, Historiam Christi

Christi scripserunt ; gravibus equidem ^{Instinctu}
 causis ; nempe instinctu Spiritus Sancti , ^{Spiritus}
 & magno Ecclesiæ , ac posteritatis com- ^{S. exara-}
 modo , adducti sunt : sed non certè , ut ^{ta.}
 conderent Scriptam legem : formulamquè fidei ^{Posterita-}
 & canonem constituerent credendi. Quod ^{tis com-}
 aliâ formâ modoquè fieri oportuisset : & ^{modo.}
 quod reservatum videtur , donec dubita- ^{forma ca-}
 tionibus , & quæstionibus variis , (ut ^{nonis.}
 est ingenium humanum ;) & post , hæ-
 resibus (quas futuras prædixit Domi- ^{Qui ortis}
 nus) ortis ; necesse foret , dogmata ver- ^{quæstio-}
 bis certis ponere : canonem ferre : & ^{nibus &}
 scripto sancire : Prout factum ab Apосто- ^{heresibus}
 lis , in quæstione illâ primâ , de circumci- ^{demum}
 sione gentium. ^{constitu-}
 tus.

Scripturæ itaque Novi testamenti , non ^{Conclusio}
 sunt propriè lex ; data , sancitaquè cun- ^{hujus lo-}
 cta , complectentes. Nec , prout dixi ; ^{ci.}
 fine , modo , ac formâ præcepti , sunt
 exaratae. *Nec licet illis , nisi sensu Ecclesiæ ,* ^{Non lice-}
cujus depositum sunt , uti : Nec fas inter- ^{re uti scri-}
 pretari aliter , quam constituta semel fi- ^{pturis ni-}
 dei doctrina permittit. Ita , ut *qui illas so-* ^{si Eccle-}
las , pro unica fidei regulâ jactant ; profectò ^{sia sensu.}
earum specioso obtentu , licentiam , disceptan-
di quærant , potestatem verò , & obsequium
tollant.

Hisce verò ita deductis ; etsi non fuit ^{Contra}
 mihi animus hoc Scripto contra hetero- ^{heteroda-}
 doxos dicere : nec argumentum , quod ^{xos præ-}
 mihi ^{scriptio-}
 ne.

Ad do- mihi proposui, id requirat: (nam *μεγίστην*
mesticos *ὁμοίαν τὴν μίσησιν* scribo:) Attamen quoniam
fidei. ordine deveni ad hunc locum; *ὡς ἐν παρρησίᾳ*,
Velut non disputabo, sed præscribam pauca:
præter quæ tamen probè pensitata, & ad opinio-
opus. nem tollendam, & ad agnitionem veri,
sufficere possunt.

1. *Esse ve-* Prima itaque *præscriptio* fit: *Esse inter*
ram Re- Christianos *Religionem veram*: Hoc nemo
ligionem. diffitebitur: nisi qui aut ejus, quam præ-
feret incertus: aut novæ alicujus autor:
aut cujuscunque contemptor est.

2. *Unam* Altera *præscriptio*: *Religionem veram*
tantum *unam tantum esse*. Nam verum; unum.
esse. Dissensus ex uno, plura facit: & contra-
dictoria: quæ in re una, vera esse ne-
queunt.

3. *Neces-* Tertia: *Religionem veram, & unam,*
sariam *necessariam esse*. Nisi enim necessaria esset,
esse. quorsum vera? quorsum una? quorsum
ulla?

4. *Aca-* Quarta: *Religionem veram, unam, ne-*
tu legiti- *cessariam, à cœtu legitimo retineri*: seu non
mo reti- unius alteriusque, privatâ & singulari
neri. opinione consistere: sed multorum con-
sensu, & velut consociatione. Alioqui
singularis, & cujusque privata Religio,
multiplex esset: ideoque, neque vera,
neque una esset: imo nulla esset: quia
cultus, ritusque debitus; exerceri, nisi in
cœtu non potest: si neritu autem, nulla
Religio est. Quin-

Quinta: *Cœtum hunc, potestate & lege s. Eum contineri*: Hoc enim tantum vinculo coalescit omnis multitudo. Alioqui non esset, legitimus Cœtus: sed turba: non consentiens, in potestatis, & legis obsequium. potestate, & lege constare.

Sexta: *Potestatem manasse, à missione*. Hanc à Christo Apostoli, ab illis Ecclesia accepit. Hæc est (ut evidenter ostendi ac demonstravi:) *primarium, fidei, & doctrinæ Christianæ fundamentum: cui superædificata Ecclesia.* 6. Potestatem à missione esse.

Septima: *Missionis veræ ac legitimæ notam; esse successionem.* Hæc aut nulla est: *aut una est: Nulla esse non potest; quia non interituram, promisit Christus. Una igitur tantum est.* Eam autem alia Ecclesia, præter Catholicam, non modò docere non potest: sed ne profiteri quidem audet. 7. Missionis notam, successionem.

Octava: *Per hanc unam, missione continuatam potestatem, lex declarata est: Regula, inquam, & formula fidei. Quæ constituta, non mutatur. Semel enim Ecclesia jubet: semper paret.* 8. Hinc regula fidei.

Nona: *Uti potestatem, quæ legem declaravit, ita & legem infallibilem esse.* In utroque enim, est Divinum autosepha: *quod non fallit. Et tollitur omnis religio, si aliqua indubitata, non statuitur.* 9. Quæ uti & potestas, infallibilis.

Decima: *Potestas hæc, est Hierarchica: gradus habens, & ordinem. Ubi autem gradus;*

quam definiti, Ecclesiâ desciscere; eam er-¹² A
roris arguere; & condemnare; Hæreticum ^{tali Ec-}
prorsus esse. ^{clesia de-} ^{sciscere,}
Causa præscriptionis in aper- ^{Hæreti-}
to: Divinam enim auctoritatem qualem ^{cum,}
hic ponimus; quis licitè deferat, arguat-
ve erroris? Deinde; cùm ex antedictis
pateat; *Ecclesiam habere, jus Potestatis* ^{Quia}
summæ; demonstratum autem, libro se- ^{Divina}
cundo, jus ejusmodi in eo fitum, ut ei ^{authori-}
pareatur semper; & nunquam licitè resi- ^{tas, &}
statur; *Ideo, parendum semper erit Eccle-* ^{potestas,}
siæ: & tantò magis, quòd aliæ quidem po- ^{violatur.}
testates à Deo, hæc verò prorsus ipsiusmet
Dei: quam *ἡγεμονίαν* rectè vocaveris.

Decima tertia: *Desciscunt ab hac potesta-* ^{13. De-}
te, & hæretici sunt; qui Ecclesiæ sancita, ^{sciscunt,}
& dogmata corrigunt: vel interpretatione ^{qui eam}
scripturarum: vel ratiocinatione huma- ^{corrigere}
nâ: vel pravo studio curiosæ indagationis. ^{presu-}
Hoc enim non permittit, constituta semel ^{munt,}
fidei Regula: quæ jubet credere, non quæ-
rere.

Decima quarta: *Multò magis, Hære-* ^{14. Mul-}
tici sunt; qui novum cætum, separatamquè tò magis
faciunt Ecclesiam. Nam, si fuit semper, ^{qui novum}
ut ostensum est; aliqua, & una; ^{cætum}
ducitur altera, falsa sit oportet. Est verò ^{faciunt,}
hæc nota vera, & proprius character Hæ- ^{Nam}
reseos: facere Schisma: & secessionem. ^{schisma}
Non tam enim erronea opinio hæresim ^{hæresis}
efficit; (nam hæc ab innocenti ignoran- ^{chara-}
tiâ ^{cter,}

tiâ oriri potest:) quàm pertinacia, auctoritati resistens.

15. *Prima fides retinenda.*

Decima quinta: *Prima fides retinenda*: quæ verò, prætextu correctionis posterior inducitur; vitanda semper ac fugienda. Nam id Dominicum, (inquit Tertullianus) & verum; quod primò traditum: posterius falsum. Quod vel illa parabola docet: quæ *triticum seminatum*, ait, à *Patrefamilias*: post verò ab inimico, *Zizaniam*. Additquè Tertullianus: memoranda profectò, notandaquè verba: Ea sententia, (inquit) manebit adversus posteriores quasque hæreses. Ubi non præscriptio tantum ejus, sed prudens, sanè prædictio, & præmonitio est.

16. *Quæ doctrina citò placet suspecta.*

Quia multa indulget.

Quæ mens humana arripit.

Decima sexta: *Suspecta doctrina esse debet, quæ citò placet, & arridet mentibus humanis*. Talis, non jubet credere, quod non capias: quæ supra aut præter captum sunt, rejicit: Inquirere in regulam, permittit: licentiam fovet: obsequium tollit: multa superflua esse, & non necessaria, asserit: & denique, *laxat disciplinam: patentemquè nimis viam aperit: cum angusta sit, quæ ducit ad cælum*. Assentitur verò his facilè animus: quippe; sui juris amans: adstringi præceptis nolens: & ut plurimum prava arripiens sponte: recta sequens invitus. Quia illa, fronte blandiuntur, & statim alliciunt: hæc aspectu aspe-

aspera, ideoquè absterrent: sed, tractu ac mora: illa exitu tandem misera: hæc fine beata.

Decima septima: Hac ratione, sed ob-
tentu recti, hæresis sese insinuare solet.
Frustra tamen. Nam *eventu tot seculorum*
comburtum habemus, omnes istos correctores,
re ipsâ semper fuisse seductores. Id ostendunt
tot, quæ recensentur *nomina sectarum:*
quæ ideo *non ex Deo erant, quia periêre.*

17. Ex-
perimen-
to doce-
mur, No-
vatores
semper
fuisse im-
postores.

Decima Octava: *Quæcunque doctrina*
præfert autoris nomen, ostendit hoc ipso seces-
sionem & Schisma. Vetat Apostolus dicere:
ego Pauli, ego Apollo, ego Cephæ: id-
què ideo, ut non sint, inquit, Schisma-
ta: sed sint omnes in eodem sensu: & in
eadem Sententia. Argumentum enim est
dissensus, & innovatæ doctrinæ: hæc ab
autore denominatio: quam semper sectæ
habuere: nunquam Ecclesia Vera.

18. Hære-
ses novo
nomine
semper,
insignitæ.

Decima Nona præscriptio: manat ab
eo, quod opponi solet. Nempe: *si mani-*
festus Ecclesiæ error sit, (inquiunt:) quomo-
do assensum merebitur, & exiget? Ad hoc,
ut respondeam, præscribo: *Hypothesim*
falsam esse. Nunquam enim regula fidei,
quam sanxit legitima veræ Ecclesiæ pote-
stas, nunquam dico erravit: nec errare, ex
promissione Christi, potest.

19. Falsò
errores
Ecclesiæ
veræ ad-
scribi.

Sed fac errasse. Tu ne es qui corrigas? quo
jure, qua potestate? quo argumento; scilicet

Perperâ
privato
iudicio
corrigi
te

te expectabat veritas liberanda. Interim perperam prædicabatur: perperam credebatur: tot millia millium perperam tincta: tot officia perperam operata: ut hunc locum more suo, fortiter premit, Tertullianus.

Quod nova missione Divina fieri oporteret. Certè si errare posset Ecclesia; oporteret Deum primam missionem, novâ evertere: eamquè signis, prout primam firmare: tum demum forsan, fas esset desciscere. Sed fortasse ne tum quidem: quando nec Angelo aliud annuncianti, credere jubemur.

Hæc sunt: quæ meritò præscripti, vera nempe religionis Christianæ fundamenta: & signa.

Hereticis hæc fundamenta religionis non quadrant. Excutiant se verò heterodoxi: & attentè expendant: quâ ratione hæresis nomen effugere queant: seu hæc, tam ipsis non convenientia, simulatè admittant, nec ad Ecclesiam redeant: seu impudenter rejiciant. Rejiciant autem necesse est: quia tueri nequeunt: &, ut jactent; tamen verba rebus contraria sunt: & quod dicunt, factis negant.

Quod ex regula fidei quam præferunt demonstratur. Quod ut breviter demonstrarem; operæ pretium est: ponere in primis Regulam credendi: quam illi præferunt: ea autem est. *Solum & purum (inquiunt) verbum Dei:* seu Autoritas sacræ Scripturæ, sanè intellectæ. Hoc est quod passim jactant: quod speciosè ostentant. Et verum quidem est, veram regulam fidei, ne-

necessariò, sacrae Scripturae, convenire:
nec posse, ab eâ diversam esse: attamen,
si bene inspicias; agnosces profectò, Scri-
pturam hîc obtentui esse: revera autem, pro
regula haberi cujusque interpretationem.

Quam variam esse posse, dissidium se-
ctarum ostendit: Nunquam sine authori-
tate sopiendum.

*Ea enim
est priva-
ta scrip-
tura in-
terpreta-
tio.*

Hac tali regulâ fidei constituta, mani-
festum est: & ruere omnia fundamenta
religionis, quæ recensitis præscriptioni-
bus stabilivi: & sectis minimè congrue-
re. Primùm enim; *veram apud se, nec* Religionis
possunt, nec audent religionem profiteri Non funda-
possunt: quia inquirendam in Scripturis, & menta.
scrutandam docent: qui autem quærit, non
tenet. Non audent: quia dum scire vo- Nec veri-
lunt, non credere; infallibilis certitudi- tas ejus
nis hostes sunt: quam non ratio humana, certò con-
sed fides facit. stare po-
test.

Deinde: si certitudinem veritatis non
profitentur; profectò *nec unitatem habent:* Nec uni-
nec semel constitutam fidem: sed opinio- tas.
nem ac persuasionem: prout interpretati fue-
runt Scripturam.

Tertiò: *neque necessitatem unius Reli-* Nec ne-
gionis agnoscent: quia ex regula credendi, cessitas.
quam præferunt, sequitur quemque posse
credere prout Scripturam intelligit: Unde
multorum assertio: omnes in sua religio-
ne posse salvari. Quod necessitatem veræ,
& unius, prorsus tollit.

M Quar-

Nec catus legitimus. Quartò: nec legitimum cœtum: quia (ut mox ostendam;) nec potestate, nec lege, constitutum: id est, *non societatem, cum certo ordine regendi, & parendi: sed licentiosâ conspiratione secessionem.*

Nec Potestas. Quod etiam; Quintam, & deinceps, nonam usquè præscriptionem, contra illos esse; evincit. Etenim omnes istæ, potestatem omnino exigunt, & legem. *Potestatem verò illi, adeo non habent; ut Scripturâ contenti, oppugnent etiam ac defurgiant.* Nequè sanè miror: cum hæc constet successione, quæ apud illos nulla. *Dicunt etiam Ecclesiam veram, mille amplius annis, aut non fuisse; aut, quod idem est, occultam.* Quod utrumque successione (tanto præsertim intervallo) vel ruptam, vel ignotam, atque ideo falsam, nullamquè facit.

Nec Lex. Legem verò etiam habere nequeunt. Quia etiam si sanciant dogmata; tamen *eatenus eis assentiuntur, quâ agnoscunt Scripturæ congruere.* Peto verò, *possuntne agnoscere, contrarium? Si possunt; quorsum fidei formula? si non; quorsum inquisitio? aut itaque desinant inquirere, si asserunt se habere, semel constitutam credendi rationem aut si inquirunt; fateantur se illam non habere.*

Nec Hierarchia. Decimò: Hierarchicos ordines aspernantur: & Monarchiæ professi hostes sunt. Un-

Undecimò: *Ecclesie definitionem quam Non deni-*
posui; potius (desperatione causæ) diffite- que Ec-
buntur veram: quam ut eam sibi accommo- clesia.
dent. Idquè ideo: quia ne esse quidem
 Ecclesiam aliquam, firmiter volunt: as-
 feruntquè. Etsi enim solennia quædam
 ejus retineant, ac usurpent; ut Cathe- *Quam*
 chismum, instituta circa ritus, Festorum *tamen re-*
 dierum indictionem, ministros certo gra- *tinent.*
 du, synodos, excommunicationes, alia-
 què; tamen cuncta hæc, necessitate po-
 tiùs, (aliter enim Religio constare non *Sed ma-*
 posset:) quàm approbatione: Nam ut *gis neces-*
 omnia sibi libera, & integra relinquunt; *sitate*
 ne illegitimi cœtus, & nullo jure congrega- *quàm*
 tæ Ecclesie arguantur; ne illigari con- *approba-*
 fessionem, dogmati adstringi, ac potestati *tione.*
 subjici possint; nulli se aiunt credere, nisi *Dum*
 sacre Scripturæ. Quo ipso; nihil Eccle- *enim vi-*
 sie debitæ authoritatis adtribuunt: sed ei *tant ob-*
 proprio dominantur judicio: & tantùm *sequium,*
 vanam ejus formam, ac velut larvam ha- *Tollunt*
 bent. Hinc est, quòd passim scripta vul- *ejus im-*
 gant: Nullum sacrum ordinem, nulla *perium.*
 officii potestatisquè discrimina, atque ad-
 eo nullam Ecclesiam, veïut Civitatem
 bene ordinatam, esse.

Ista autem quæ undecies præscripsi; *Ideo con-*
 dum non conveniunt sectis; dum eis ne- *vincun-*
 queunt aptari; hoc ipso facilè, & mani- *tur schis-*
 festò eas convincent, omnium eorum, *matis.*

quæ à duodecima præscriptione deinceps sequuntur.

Quod strictim ostenditur Descivere enim sectæ, (ut quæ præscripsi compendi faciam,) ab Ecclesia, corrigere eam voluerunt: Novum instituerunt coetum: separatamquè Ecclesiam: Primam fidem, habentes exinde damnationem; reliquerunt: latam aperuèream: Autores earum, non correctores, sed corruptores, meritò jam audiunt: *sectis denique nomina; de suo nomine imposu-*

Seceffionè runt: Etsi enim hoc postremum negetur, & nemo se Lutheranum, aut Calvinianum libenter dici velit; sed tamen profectò sunt: nequè aliter dignoscuntur. *Quod si Euangelicos, seu reformatæ Religionis sese nominent, hæc ipsa nomina novitia, & veteri Ecclesiæ ignota, prorsus esse; nemo nescit: quæ; præter Christianos, & Catholicos, non novit.*

Adhortatio illos qui videntur velle errare. Sed sat evagatus sum: & ultra finem forsàn, modumquè propositi. Itaque pauca tantùm ad sectatios. Non puto omnes velle errare: si quos tamen ambitio, avaritia, æmulatio prava, studium præcellendi, obsequii detrectatio, arrogantia denique mentis, adeo transversos egit, ut illi

Videant quanto sint in periculo peccare lubeat; Videant quæso: quàm periculosæ plenum opus alexæ, levi causâ tractent: quanto in periculo versentur, quo damno, quo discrimine ludant. At-

ten.

tendant deinde ad internum testem in- Atten-
 quietæ mentis. Nemo enim suam con- dant con-
 scientiam decipit, qui fallit alienam. Cla- scientiæ
 mat animus interior, & arguit, vel dere- redargu-
 lictæ, vel non inventæ, vel (quod pessi- enti.
 mum) spretæ veritatis. Quisquis ergo
 ejusmodi es, redi tecum in gratiam.
 Quid prodest, te pertinaciter esse, quod
 esse non prodest? *Num pudet à veritate* Non erü-
vinci? Nonne si illa victrix tui, tu trium- bescant, à
phator erroris? Cur illo suffundaris, quo veritate
gaudebis caruisse? Certè deserta opinio vinci.
 prava, Confessio arberrationis, malè as-
 ferti dogmatis damnatio, Transfugium
 denique ad bonos, solido ac vero, immo
 necessario fructu, pensabit abundè, ina-
 ne, quod hinc oriri possit, levitatis im-
 properium.

Vos verò, qui ignoratione peccatis; Qui ig-
 nolite dogmatis pertinaciam, nimium stu- noratione.
 dium sectæ, & denique odium adversæ peccant.
 partis induere. Non est enim vobis Reli- Inquirät
 gio, etiam post sancitum dogma, inqui- verum si-
 rere: & scrutari: Permittit hoc, aut po- de bonæ.
 tius exigit, regula fidei: quam profite-
 mini. Quærite ergo fide bonâ: *nihil enim*
absurdum magis; quàm aut testari dubita-
tionem, nec tamen inquirere: aut tueri, ac Non reti-
defendere, quæ dixeris quærenda. Deinde; neantur
 non vos secta, & societas opinionis reti- sectæ stu-
 neat: absolvit enim vos hoc vinculo, da- dis.

*Ne ode-
rint nos
gratis.*

*Qui illis
bene cu-
pimus.*

*Voto ad
Deum
Locus
laudat-
ur.*

tum cuique hac in re arbitrium: nullo ad-
strictum obsequio. Deinde; nolite odio
abripi: tum enim demum, spondeo,
agnoscetis: & ignorare vos, cum odistis,
& iniquè odisse cum ignoratis. Nos certè
non vobis irascimur. Poenam errantibus
assignamus, veri agnitionem: victoriæ
vobis pretium, salus Vestra. Pro hac de-
certamus, pro hac pugnamus. Et cum
Apostolo, testis est nobis Deus, quo-
modo omnes vos cupiamus, in visceri-
bus Domini nostri JESU CHRISTI.

Denique voto locum hunc concludo:
& te, Deus, invoco: ut (quod tu solus
potes) mentes opinione corruptas, veri-
tati restituas: & aberrantes oves, in Ec-
clesiæ caulam reducas: ut sit, prout pro-
mifisti, unum ovile, & unus PASTOR.

C A P U T I I.

Περὶ Θεοσεβείας: Seu

De Cultu DEI.

Notitiam **N**otitiam Veram, & agnitionem De-
Dei cul- **N**ovitatis, necessariò veneratio &
us conse- cultus consequitur. Quis enim, cum cogi-
quitur. verit summum illud, intra se infinitè perfè-
Et ab illâ etum, beatumquè, in omnia summè potens
necessario erga nos, mirè & supra modum, beneficium
manat. quis, inquam, non colat? non adoret? De-
benus